

Naš narod u Julijskoj Kra-
jini imade još jednu krvavu
žrtvu!

ISTRRA

20. novembra izubijan je
u trščanskom zatvoru mladić
Ivan Jurišević.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

OB DRUGI OBLETNICI SMRTI Dr. SEDEJA

Dne 29. novembra 1931. so prinesli časopisi žalostno vest, da je umrl goriški nadškof dr. Francišek Sedej. Slutili smo to katastrofo, vendar smo mislili, da je še daleč. Zato nas je deloma iznenadila. S čudno grozo smo sprejeli to vest, ne toliko, ker smo se je ustrašili, saj smo vajeni udarcev, zaboletu nas je, ker smo ugledali vso listo procesijo naših ubogih ljudi, ki je stopala za njegovo krsto. Obupana in objokana ker je zgubila svojega vodjo, svojega borca in zaščitnika. Skodoželjen smeh na ustih črnih spremljevalcev, zavest zmage nad ubogo rajo nas je rezala v dušo. Moral je umreti, ker je bilo dopolnjeno njegovo trpljenje. On, ki je vedno kljuboval vsemu, vedno pripravljen na udarce, ki gotovo stoično prenesel tudi žalostni konec svojega životnega poleta, če bi se to dogodilo v drugih prilikah. Ah kar je hotel od njega Vatikan na zahtevo fašizma, to ni bilo samo proti njegovim lastnim stremljenjem, to je bilo predvsem proti interesom njegovega naroda. Preveč je žrtvoval za našo nesrečno zemljo, pregloboko je občutil usodo svojih rojakov, da bi mogel ti preko tega brezbrizno. Kljuboval je intrigam italijanske politike, vdal se pa ni tudi zahtevam Vatikana. Vedel je, da se bori za pravice slovenskega naroda. Vedel je tudi, da stoji ta ponižni narod v strnjanih vrstah z njim in pričakuje od njega pomoči. Zato ni klonil. Svež je spomin na tiste dogodke v zvezi s spremembami v goriški nadškofiji. Izvzval so ogorčenje in proteste, ne samo našega, temveč vsega svetovnega, zlasti pa katoliškega sveta. V najuglednejših katoliških listih smo lahko čitali ob priliki takega postopanja Vatikana kritike in ime dr. Sedeja je postalo še pred smrtjo ime mučenika.

Če govorimo o goriškem knezonadškofu, nam vedno stoji pred očmi njegova slika, slika blagega človeka velikega duha, človeka, ki mu ni do vsakdanjih dobrin in katerega nedvomno delo za narod je bilo odsev res pravega idealizma. Udejstvoval se je predvsem na cerkvenom polju, zavedal se je, da je v prvi vrsti cerkveni knez. Kadarkoli pa je bilo treba pomoči slovenskemu narodu, tedaj se je zavedal samo tega, da je Slovenec in da je zato dolžan dati vse svoje moči na razpoložljivo zanj. Prav vnetega ne samo duhovnega, temveč tudi narodnega voditelja se je izkazal naš nadškof zlasti po svetovni vojni. Vso svojo skrb je obrnil na duhovno obnovo in duhovni prepoved goriške nadškofije, ter prosvetno in gospodarsko povzdigo svojega ljudstva.

V njegovem pojavu ločimo dva momenta: njegova osebnost, njegov značaj, dr. Sedej kot Slovenec, kot človek in kot tovariš, drugi kot Sedej kot reprezentant našega naroda v Julijski Krajini, kot simbol, kot aktualnost, na katero se moramo češče povratiti tudi po Sedejevi smrti, ko se govori o sedanjih prilikah v Istri, Trstu in Gorici, o narodnem položaju Slovencev in Hrvatov v Italiji. Bil je takorekoč središče slovenskega dogajanja v Goriški. Spremljal je narod na težkih poteh in mu stal do zadnjega ob strani, čeprav osovražen pri Kvirinalu in Vatikanu. Ako se je vzdržal toliko časa, moramo zahvaliti samo njegovemu pogumu in krepki volji, ostati do zadnjega v borbi za pravice ljudstva.

Veliko in vsestransko je bilo njegovo delo za narod, hvaležni smo mu in radi bi ga priklicali nazaj, da bi še dalje tolažil svoje ubogo ljudstvo, tem bolj ker je po njegovi smrti ostalo samo, obupano in trpeče. V hvaležnem spominu nanj bo živelo in čakalo, da vstane iz naroda novi Sedej.

NOVA ŽRTVA FAŠISTIČKOGA TERORA

U trščanskom zatvoru izubijan je mladić Ivan Jurišević

Vodice, 25. novembra. Uveče 22 o. mj. u naše je mjesto stigla strašna vijest. U TRŠČANSKOM ZATVORU. UMRO JE 20 OV. MJES. NAKON MNOGIH STRAŠNIH MUKA ZADANIH MU OD POLICIJE. MLADI NAŠ MJESTANIN IVAN JURISJEVIĆ.

Vijest se raširila po čitavom mjestu kao grom iz vedra neba i izazvala neopisivu žalost i uzbudjenje kod svakog našeg čovjeka, koji je za nju doznao.

Mladi Jurišević je, kako je poznato, bio uapšen 5 o. mj. zajedno sa još dvojicom ljudi iz Vodice i to radi sumnje da je on sa ostalom dvojicom Martinom Rupenom i Antunom Gaberšnikom oštetio Arnaldova stambala. Sva su trojica bila odvedena najprije na preslušanje u Bisticu, a kasnije su zadržani u zatvoru i odvedeni u trščanski Coroneo. Domala se međutim nije o njima ništa znalo tako, da su bili uzaludni svi napori njihove rodbine i zagovor advokata, da se o njima nešto dozna, barem gdje su. Niti sada se o Rupenu i Gaberšniku ništa ne zna. O Juriševiću međutim stigla je vijest i to sasvim iznenađeno, da je 20 o. mj. umro na mukama i maltretiranju kojim je bio izložen u zatvoru. Zapravo kako je sve bilo, ne zna se točno niti u detalje, tek se znade za krvavu stvarnost, da Juriševića više nema među živima.

NEKI ZNANAC NJEGOVIH RODITELJA U TRSTU SASVIM JE SLUČAJNO OPAZIO 22 OV. MJES. U TRŠČANSKOJ MRTVAČNICI NJEGOVO MRTVO TIJELO

i to smjesta brzojavio u Vodice. Njegova majka a i ostala rodbina užasno pogodjeni ovom žalosnom vijesti pohitali su odmah u Trst da vide mladog Ivana Juriševića.

BOL MAJKE BILA JE NEOPISIVA VIDEĆI MRTVO TIJELO SVOG SINA. ČITAVO IZNAKAZANO OD UDARCA I BOLI, ŠTO IH JE DOBIO U ZATVORU.

Mora da je bio zlostavljan na najnečovječnije muke za petnaest dana što ih je proveo u zatvoru. Tome je uostalom dokazom ne samo njegovo izranjeno i ispačeno mrtvo tijelo, koje je odavalo jasne znakove najbolje stjalnijeg postupanja, kome je bio izložen, nego je potvrda tome i u

ČINJENICI, DA JE PREMINUO U SAMIH 15 DANA, KOLIKO JE BIO U ZATVORU.

KAKO UNIČUJEJO NAŠE KMETE

Zemljišča Trnovcev in italijanske vojaške oblasti

Trnovo, novembra. — Tukajšnje vojašnice so končno popolnoma dogotovili. Zemljišče, katerega so odvzeli kmetom za ta objekt, je zelo obsežno in je bilo del najrodovitnejših trnovskih njiv. Že dalj časa pa kroži vest, ki bo najbrže odgovarjalo resnici, da namestavajo poleg te dogotovljene vojašnice sedezidi še več drugih. Tako bodo trnovski kmetje spet zgubili precej rodovitnih njiv. Sicer bi bili v današnjih težkih gospodarskih razmerah gotovo skoro vsi posestniki zadovoljni, da bi jim odvzeli zemljišče, če bi g atudi primereno plačali. Saj so poljski pridelki zadnja leta tako mizerni in poleg tega nimajo nobene cene več, o kakšnem trgu pa ni niti govora. Od druge strani bi se še otresli velikih davkov, katerih ne morejo več zmagovati, kakor tudi drugih bremen. Toda pred nekaj dnevi so merodajne oblasti obvestile bivše lastnike zemljišča oz. še današnje, da bodo

a inače je bio zdrav, krepak i mlad — ta bile su mu 24 godine. Prije nego su ga pokopali, morali su mu izmrvareno tijelo poviti ovojima.

Vijest o tragičnoj smrti mladog Juriševića duboko se dojmila čitavog naroda u okolici, jer je pok. Jurišević bio poznat kao naš trijezan i dobar mladić i svijestan svoje narodnosti.

PRIJE TOGA BIO JE VIŠE PUTA ZLOSTAVLJAN I ZATVARAN.

Bio je prije nekoliko godina osuđen na 18 mjeseci zatvora na Riječi, poslije čega nije imao mira te je bio nadziran i preslušavan. Jednom su ga za preslušavanja u karabinerskoj postaji u Knežaku svukli do gola i izbatinali, a onda ga izmučena trljali i ribali sa morskog solju, da tortura bude još bestijalnija. Prebježao je iza toga u Jugoslaviju, ali tada se opet vratio svojoj kući, jer nije našao zaposlenja. Bilo je to upravo prije godinu dana. Opet je bio uapšen, te je odsjedio 2 mjeseca u riječkom zatvoru.

Nasliom smrću mladog Juriševića broj se onih naših stradalnika i mučenika u rodnom kraju povećao. Fašizam, koji je nad njim izvršio svoje grozno nečovječno djelo, još je više na sebe navukao odgovornost za strahote, koje se dnevno počinjaju u našem zarobljenom kraju, nad našim mukotrpnim narodom.

Slava pok. Ivanu Juriševiću, nevinoj žrtvi nečovječnog terora, koji se vrši u Julijskoj Krajini.

TEROR I NOVA UAPŠENJA NEVINIH MLADIĆA

Vodice, koncem novembra. Na vijest o groznoj nasilnoj smrti mladog Ivana Juriševića, cijelo je selo i okolicu obuzeo grozničav i uzbudljiv osjećaj kao pred još teže događaje. Pučanstvo mjesta je revoltirano nad groznim postupkom, kojemu je žrtva jedan mladić, koga su svi poznavali. U noći od 22 na 23 o. mj. zavladao je u mjestu takovo raspoloženje da su ono par karabinjera, koji su taj dan bili u selu, morali se sakriti i poslije toga bježati. Sutradan 23 hanu je u Vodice veći odred policije i u svojem autu odveo petoricu mladića, ne zna se ni kuda ni kamo. Mora se streptiti zbog njihove sudbine poslije toga, što se desilo sa Juriševićem. O toj se petorici najnovijih uapšenika ništa ne zna, kao ni o Rupenu Martinu i Antunu Gaberšniku, odvezenim u zatvor isti dan, zajedno sa pokojnim Ivanom Juriševićem.

Nadgrobni spomeniki s slovenskimi napisi

PREPOVEDANI TUDI V GORICI

V vsem območju tržaške občine so prepovedani na nadgrobni kamnih slovenski napisi, in tudi po okoliških vaseh. Zda je tudi goriška mestna občina izdala enako naredbo. Prepovedala je celo popravljanje stare napise. Za vse napise je predpisana v Trstu in Gorici italijanska pisava. Če se je umrl pisal n. pr. Kokošar, se na nagrobnemu spomeniku ne sme ime tako vklesati, ampak »Cocociar«. To je sicer v nasprotju z zakonom, toda zakon je samo eden: poguba Slovencev! Drugo so malenkosti. Goriška naredba velja za vsa pokopališča v občini, torej za Vrtojbo, Šempeter, Pevmo, Podgoro, Štamdrež, Solkan, to je tudi za povsem slovenske vasi, ki so bile nedavno priključene »veliki« Gorici.

»Ponedeljski Slovenec«.

POSLABŠANE RAZMERE V GORIŠKEM ALOJZIJEVIŠČU

Gorica, novembra. Odkar je dobilo goriško Alojzijevišče, prej popolnoma slovenski zavod, italijanskega upravnika in postopoma tudi vse italijanske prefekte in profesorje, so se razmere izredno poslabšale. Zlasti težek je postal položaj za slovenske dijake, ko so pričeli v večjem številu vstopati v zavod Italijani. Slovenska govornica jim je bila prepovedana. Kogar so zalotili da govori slovensko je bil kaznovan s postom. Prav tako so pričeli uvajati kazni postu za vse druge najmanjše prestopke slovenskih dijakov, neglede na to, da je hrana že itak pičila in slaba. Otroci se vedno pritožujejo vendar jim to prav nič ne pomaga. Tudi disciplino so poostrižili in popolnoma spremenili priljubljeni stari vzgojni sistem.

Brezposelnost in beda na Goriškem

Ozeljan pri Gorici, novembra. — Tu vlada velika brezposelnost in beda. Domačini, ki so bili zaposleni v raznih večjih krajih po tovarnah in drugod, so se vrnili domov. Zasluzka ni nobenega. Včasih so bili bajtarji največji reveži po vaseh. Danes pa se tem še najboljše godi. Kdor ima večje posestvo, ta je večji revež, radi velikih davkov. Nobene kmetije ni več brez dolga, pa če je še tako velika in še lepa. Znani posestnik Fr. Spacapan, ki je imel mlin od Lijaku, je že zdravniški ob vse. Nalagali so mu zelo velike davke, katerih ni hotel priznati pa tudi ne plačevati. Veliko posestvo je bilo končno tako obremenjeno, da so mu zaručili vse do zadnje kokoši. Mož je revež, brez ene noge in ni sposoben za nobeno težje delo. In tako gre pri nas posestvo za posestvom.

PROPADANJE MIZARSKHE OBRTI V SOLKANU.

Gorica, novembra. — Kakor je propadla pri nas vsa druga industrija in obrt, tako je propadla tudi mizarstva. Nekdaj cvotoče mizarstva zadruga, ki so imele vpeljane zveze in so bile znane daleč na okoli, zlasti v Aleksandriji, so popolnoma propadle. Danes životarijo le še posamezniki, ki le za silo zaslužio za najnujnejše. Čisto jasno je, da pri tem ne more biti nikakega napredka v kvaliteti izdelave. Če primerjamo sedanje s prejšnjim, bi dobili pač žalostno sliko nazadovanja. Gonja proti našemu gospodarstvu je sistematična, in gre za tem da se uniči posameznika za posameznikom.

DOMAČE DELAVCE ODPUSČAJO.

Trnovo, novembra. — Na cesti Trpcane—Bistrica, ki je še v gradnji, so pret kratkim radi pomanjkanja finančnih sredstev, s katerimi bi morali plačati delavce, odpustili nad 30 delavcev. Med njimi je mnogo okoliških domačinov.

GOSTI NAŠIH SELA

Karabinjeri i agenti tajne policije. Skadanjščina, novembra. Od kako je ono bilo u našim nekim selima u općini Materija postala buna zbog prevelikog poraza i nepodnosljivih muka i patnja našeg naroda, i od kada su bili pohapšeni svi prvaci u našim selima, postao je život nesnošan. Prije smo rijetko kada vidjeli kod nas karabinjere, ali u zadnje vrijeme imamo priliku da ih svaku noć vidimo a s njima i agente tajne policije koji banu u mjesto sa autom bez svijetla. Ne znamo tačno pošto dolaze ali držimo da misle da se kod nas moguće vrše kakvi sastanci ili što slična. Ne zamjeravamo im doduše da nam dolaze u posjete, jer strah je lijepa riječ. A oni poznaju vrlo dobro strah koji im se zabio u kosti i živce još od vremena Soče i Pijave. — (Čič)

USODA VEGOVEGA SPOMENIKA V IDRJI

V ljubljanskih tedenski reviji »Zivljenje in svet« je izšla 12. novembra posebna številka posvečena Juriju Vegi. Številka sama nosi nadpis »Vegova številka« in je posvečena 150 letnici njegovega »logaritmovnika«. Obširen spis o tem je napisal znani publicist in naš rojak dr. Lavo Čermelj. Med ostalim je za nas ta le značilen in zanimiv odstavek:

»Prvi dostojni spomenik je postavila Vegi Idrija. Po prizadevanju tedanjega ravnatelja idrijske realke Karla Pirca so 18. sept. 1903. odkrili nad vhodom v realčno poslopje Vegov doprni kip, ki ga je iz belega marmorja izklesal kipar Martin Bizjak. Ta spomenik pa ni dočkal niti svoje 30 letnice. Pred letom dni ga je »kulturna« Italija, v svoji brezmejni besnosti proti vsemu kar je slovenskega, odstranila s pročelja nekdanje slovenske realke in ga nadomestila s kipom prirodoslovca J. Antona

Scopolija. Morda je hotela fašistična Italija s tem dati Scopoliju zadoščenje, ker so ga še pred nekaj leti italijanski listi »La lettura« 1. maja 1929) zasmehovali kot Tirolica, ali zato, ker ga je spravil v prerani grob drug italijanski znanstvenik, namreč odkritelj mikrob Lazar Spallazoni, ki ga je Scopolij ne brez razloga obdolžil tatvine. Spallazoni se je zaradi tega kruto maščeval. Po mekem zdravniku z dežele je dostavil Scopoliju steklenico z neznano glisto. Scopolij jo je imenoval physis intestinalis in je njeno silko posvetil predsedniku kraljeve družbe v Londonu. Tedaj pa je izšel spis, ki je odkril javnosti, da je bila glista le primerno prepariran požiralnik piščanca. Scopolij se je zaradi tega tako užalostil, da je kmalu umrl. »Kulturna« Italija pa je odstranila spomenik še drugega Slovenca, viteza reda Marije Terezije in barona, namreč kip Andreja Čehovina v njegovi rojstni vasi Branici na Goriškem«

SAN MARCO I AMPELIO CANALI

Jedan odlični prijatelj našeg lista u Dalmaciji, kome je dopao u ruke blatni zadarski »San Marco« šalje nam da objavimo ovaj članak. (Ur.)

San Marco nije nikakvi Sveti Marco, već organ fašističke federacije »di combattimento di Dalmazia« te izlazi desetu godinu u Zadru, ranije kao »Il Littorio Dalmatico«, a sad se eto posvetio. San Marco zamišlja sebi da je donio luč svijetla u barbarsku tamu u Dalmaciju. Da ta hiljadugodišnja luč i jače zaplamtii poveo je sa sobom iz zemlje svijetla i sunca i — signora Canali Ampelia. Gospar Ampelio Canali uvodničar je najsvetijeg San Marca. Kako njih dvojica San Marco i Ampelio Canali šire tu luč u duždevu Zadru (pardon, nella Zara duca-le) vidjet ćete zamalo iz nekih prevedenih rečenica iz njihova uvodnika »Il falco e l'Adriatico« (Soko i Jadran). Prije nego li predjemo na iznošenje toga svijetla i te sjajne hiljadugodišnje talijanske kulture valja da i mi kažemo dvije riječi uvoda.

Nedavno se je pomenuo u našim krajevima posvuda (a ne samo u Beogradu kako to San Marco — a i ostali fašistički listovi — ističe) kobni Rapalski dan, kad smo mi izgubili najmilije naše krajeve. Pomen se održao svuda, pa i u Beogradu na koji se specijalno osvrće San Marco. Naravski San Marco i gospar Ampelio Canali iznose pred svoju publiku da se u Beogradu vredjao Duce i Italia. U Beogradu — veli San Marco — govorio je i veliki čovjek Dr. I. M. Čok (San Marco ga piše Ciok, a da je ostao kod kuće u Trstu bili bi ga preudesili u »Ciochic«) I tu priča San Marco ili bolje sior Canali da je Dr. Čok umočio svoj jezik u zdjelu gnova, pa je zato i izbljuvao protiv Italije sve najgrdnije pogrde, a zaplakao gor-ko za svojom nesretnom braćom koja stradava u ropstvu, i zahtjevao odlučno da mu se povrate Gorica, Trst i Istra. Gosp. Dr. Čok ne treba naše obrane, i on nije kadar da bljuje bilo na koga pogrde, pa ni na Italiju, jer je on Slaven, a nije sin hiljadugodišnje kulture onkraj Jadrana. Dr. Čok govorio je istinu o našoj zemlji, o našim ljudima i o njihovim patnjama. Dr. Čok kao i svi mi znade dobro da su Gorica, Trst i Istra naši krajevi, a mi dodajemo još Cres, Lošinj, Zadar, Lastovo i Rijeka. Tako skladni San Marco. To su slavenski krajevi pod Italijom, i to mora cijeli svijet da znade, jer se istina i pravo sunce nedaju sakriti dlanom.

Poslije Dr. Čoka navaljuje San Marco i na našeg pjesnika Rikarda Katalinića Jeretova i žali ga što pjeva o Kraljeviću Marku i Sokolu. Sokol — veli San Marco — nema posla na Jadranu, jer Jugoslavenski Sokol je prosti kopun koji nije za takav let. Žali još Katalinića što pjeva Vladimiru Gortanu i poručuje mu da izabere drugog junaka za svoje pjesme, makar i nekog hajduka, ali u koga imade srca i odvažnosti. I završuje svoj uvodnik ovim riječima: »I kad stanete bulazniti o invaziji talijanske zemlje (?), ne govorite nam, zaboga, o Vladimiru Gortanu i herojima nalk njemu, jer ćemo onda biti prisiljeni, kod prvog boja, da ostavimo topove kod kuće i da podjemo na bojno polje samo sa maskama protiv zagušljivih plinova (mi barbari, naravski, tako smrdimo da talijanskim herojima od Kaporeta i Vitoria Veneta ne trebaju topovi, već samo maske protiv našega smrada, a oni će nas latinskim šakama ubijati kao stjenice).

A sad još nešto mirisava cvijeća iz hiljadugodišnje San Marcove kulturne bašte. Sior Canali piše još u tom članku: »Ta Balkanija na ivici civilnoga svijeta već nam 15 godina razbija živce, baš od onoga vremena kad smo mi uradili najveću glupost i spasilij njezine sinove na Jadranskom moru, i to poslije austrijske šetnje po Srbiji, i sad ti jadnici misle da mogu prisvojiti Jadran zato što su prolili krv, koju su im isisale one male životinje od kojih smo ih na Jadranu oslobodili. Ili još čujete: »Uz Dr. Čoka vrstaju se i drugi poglavice razbojničkih banda (capobanditi) i najdivljijih italo-fopskih organizacija koji urliču: mi smo jakii Jao onima koji to ne vjeruju! itada zbor postaje pravi kanibalski zbor, jer se pridružuje urlikanju i Narodna odbrana i dere se još i jače, svi smo mi junaci. I dok horda galami eto Jadranske straže koja bijesni: Jadran je naš, naš, naš! Jest uistinu je Vaš, jerga čuvate sa četiri stare »karkaše« izbačene iz tulonskog arsenala i sa 12 aeroplana sa kojima nezna-

INFAMNI NAPADAJI NA NAŠE SVEĆENSTVO

Tko se krije iza anonimnog pamfleta u židovskom »Piccolu« ?

Čitavu jednu stranicu i gotovo dva puna stupca posvetio je tršćanski »Piccolo« u nedjeljnom broju od 26. novembra svojem odgovoru na deset točaka »Ponedjeljskoga Slovenca« od 18. istoga mjeseca, u kojima je izneseno žalosno stanje Hrvata i Slovenaca, katolika pod Italijom.

Toliko ima nepritažene zlobe i žučljive mržnje u tom članku na sve što je slavensko da to baca jedno svjetlo na one koji imadu na jeziku riječi ljubavi prema svakome pa i neprijatelju.

Jer kao što i »Ponedjeljski Slovenec« od ovoga tjedna naslućuje, proizlazi sasvim jasno, da je taj članak napisao ili inspirirao ili barem kao šaptalac stajao netko, koji je u redovima talijanskoga klera i nimalo se ne razlikuje po svome mentalitetu, već tu i tamo i nadmašuje samog Sirottija, nevrijednoga nasljednika pok. Nadbiskupa. Upravo nekako o godišnjici smrti toga časnog starca pojavio se netko u »Piccolu« krijući svoje ime, i pretstavio se u ulozu grobara — poštenim ljudima tako mrskoj ulozu — jednom nakanom da izazove pokop posljednjih ostataka naše kulture, uništavanje barbarskim udarcima, koji već petnaest godina slijede u neprekinutom nizu jedan za drugim. Pisac članka otvoreno huška, da se maknu posljednji slavenski svećenici iz naših krajeva pod Italijom. Zaslijepljen nacionalističkom mržnjom taj huškač sigurno ne vrši sveti čin, kada svoju radobu hoće opravdati gradeći se onim koji se brine da se provode načela vjere i Crkve. Sasvim je razumljiv takav mentalitet tamo gdje se i ime Boga mižeja zajedno s političkim imperijalizmom jedne države, »jer talijanske granice jesu svete, označene prstom Božjim« — kako pobožno razmišlja taj čudan svetac.

Zazorno je piscu članka, što se u crkva ma nekih naših mjesta još uvijek pobožne pjesme pjevaju na hrvatskom ili slovenskom jeziku, jer da je to protiv liturgije, koja propisuje samo upotrebu latinskoga jezika, koji je univerzalan.

Evandjelje da se takodjer tumači samo na hrvatskom odnosno slovenskom jeziku, a ne talijanskom, tako da ona nekolicina seoskih Talijana ne razumije ništa. Još se pisac članka snobiva zbog nekih stvari, da na koncu svoje razmatranje okruni konstatacijom, da se čovjeku, koji je na misi u jednoj takvoj crkvi, čini kao da je u Jugoslaviji, a ne u Italiji.

Nakon toga teško je ustanoviti ima li u takvu pisanju više zlobe ili gluposti. Ta kako se može netko drukčije osjećati među Hrvatima i Slovencima, nego kao među Hrvatima i Slovencima? A taj osjećaj zašto da se oduzima na taj način da se u crkvi pjeva umjesto hrvatski talijanski, kada taj jezik ne pozna nitko osim jednoga učitelja u selu, par karabinijera ili financa, ako ih ima?

Za toga pobožnog pisca članka velika je dakako nepravda, što u goričkom sjemeništu imade — kako tvrdi — još uvijek pitomaca Slavena više nego Talijana. Po njemu bi trebalo biti ne samo obrnuto nego upravo sve talijansko. A još veća nepravda da je ta što u koparskom sjemeništu, koje da je namijenjeno samo Talijanima i po tradiciji bilo samo talijansko, imade čak nekoliko pitomaca slavenske narodnosti. Pisac, koji se toliko brine za pravdu i tradiciju, zaboravlja na to da je tradicija goričkoga sjemeništa slovenska i da je daleko veća nepravda, kada se nastoji potalijančiti slavensko sjemenište u Gorici, nego što bi bila nepravda zato što se nekoliko naših pitomaca nalazi u Kopru, koji sigurno ne mogu predstavljati opasnost slavizacije koparskoga zavoda.

Mudrost pisca provlači se i dalje kroz članak. Kolika je njegova briga za vjeru može se vidjeti iz riječi, kada veli,

ako neko postane svećenikom u samome Rimu, da će onda kada se vrati u svoj kraj »podleći pritisku starih slavenskih svećenika«, koji su raspoloženi prototalijanski, »dok naprotiv interesi talijanske države iziskuju da svećenici u po graničnom zemljištu proizlaze iz obitelji talijanskoga jezika«

Da je potreban »pritisak starih slavenskih svećenika, koji su raspoloženi prototalijanski«, da bi mladi svećenici osjećali zajedno s narodom, a ne postali

upravljeni Jugoslavenski Sokol, nenaviko na takove vizije, jer su to visine samo za orlove, pa ih onda zato vode francuski kokotici.

Da obranimo Vladimira Gortana od Canalijeva brata i nije naša briga što Canali i njemu slični »meserie« misle o Gortanu. Za nas su Gortan i njegovi drugovi, Bidovec i njegovi drugovi naš svjetli mučenici, a vijenac oko čela postavila im je Italija hiljadugodišnja nositeljica svijetla i kulture.

odmetnici, kako se u Italiji želi, je tendenciozna laž i denuncijacija dostojna čovjeka koji se besavjesno usuduje tako nešto tvrditi. To što slavenski svećenici ostaju vjerni svome narodu razlog je u njihovom značaju. Daleko vjerojatnije od tih zlobnih podmetanja jest i to da je dresura talijanskog odganjanja ipak nedovoljna da u mladom čovjeku ubije osjećaje koji se ne mogu pavoriti. A kada pisac članka priča o interesima talijanskih pograničnih krajeva, nastavnih isključivo našim pučanstvom, tada otkriva samo ono što mu toliko leži na srcu, njemu i svima onima, koji dižu hajku na slavensko svećenstvo. Skidaju tako masku branitelja interesa Crkve koja im ne pristaje nikako i koju su upotrebili samo da opsjene prostotu.

U stlu običnoga agenta provokatora piše pisac članka i dalje.

Malo je tko u tolikoj mjeri znao u sebi ubiti sva moralna svojstva kao autor toga Piccolova članka, kada se nabacuje blatom na slavenske svećenike nazivajući ih licemjerima, koji da se kao

»Slaveni prema svojoj prirodi znadu prilagoditi kao krotki i pitomi jaganci... otkrivajući kasnije zmijsku lukavost političkom aktivnošću protivnom talijanskoj državi tako da izazivlju pozornost državnog tužioca«.

Teško je zamisliti podlike klevete od ove koju pisac nasumce izbacuje u članku i samo nju, onako na laku ruku. Uistinu teško je reći je li tu veća zlobna pokvarenost ili glupost, kada »Piccolo« odnosno onaj koji se krije iza članka vidi nešto zaborano — dakle prototalijanske — i u tome što slavenski svećenici ne nose okruglog šešira kao talijanski i ne povode se za ovima i što se tiče drugih dijelova odjeće tako da izgledaju kao protestantski pastori i jugoslavenski svećenici.

Drugim riječima ti naši svećenici — kako umuje pisac članka, zabrinut(?) za crkvene i vjerske interese — izgledaju po odjeći kao šizmatiči, jer očito tome piscu odleća odaže stupanj pobožnosti.

Glupost dosiže vrhunac. Piscu nije bilo dovoljno žuci i mržnje, koju je izlio.

Strašno je za njega osobito to što imade u Julijskoj Krajini crkava, koje su posvećene sv. Cirilu i Metodu »dvama macedonskim biskupima«.

Opet tu nešto izgleda po šizmi. Njih je naime »Ruska crkva proglasila zastavnicima slavenstva u borbi protiv latinstva i protiv Rimske Crkve«. Tek poslije toga može svijet doznati, da postoji neko posebno razvrstavanje svetaca, jer na pr. sv. Ciril i Metod imadu »separativističko značenje«. Po njegovu mišljenju trebalo bi očito onako kako se brišu hrvatski i slovenski natpisi sa grobnih spomenika i kako se iz crkava odstranjuje naš jezik, jednostavno izbaciti iz crkava sv. Cirila i Metoda, koji su međutim proglašeni svecima u samom Rimu i od rimskog pape. Njih, koji imadu »separativističko značenje«, trebalo bi dabome nadomjestiti »nacionalnijim« talijanskim svecima, jer eto niti sveci nisu svi jednaki.

I tako to neobično pisanje ide redom. Nije moguće iznesti sve ono čime se »Piccolo« nabacuje na naše svećenike i na čitav naš narod pod Italijom. Spominjemo samo da kao i obično vrijeđa uspomenu naših mučenika, da govori o panslavističkim agitacijama, koje da je čak i Rusija potpomagala, imputirajući uz to još mnogo tome slično. Sve to pojedince prikazati značilo bi ispuniti onakav prostor, kakav je »Piccolo« posvetio hajci na naše svećenike.

Svrha te hajke

jasno je naznačena u samom članku: »Popovi (!) slavenski politikanti, raspoloženi prototalijanski, bit će zamijenjeni svećenicima odanima Crkvi i državi«. To je svrha denuncijacije koju je teško nazvati njenim pravim imenom, i da se ona postigne, pisac ne preza ni pred najbeznačajnijim sredstvima.

Treba li slike koja bi mogla bolje označiti mentalitet onih koji se obaraju na goloruke veliči da to čine u ime Boga, vjere, Crkve i države. Događa se to u državi gdje su dva Rima: svjetski i duhovni. Pisac članka vrši napadaj u ime harmonije jednog i drugog Rima. Kako se to hoće postići, pokazuje on sam.

Kakvo je to svijetlo i kakova je ta kultura, vidjeti ste iz odlomaka te uvodne pisanje San Marcove. San Marco može misliti za sebe da je lučonoša. Za nas je on tamni libel, a Ampelio Canali? Za njega mi nemamo riječi u našem barbarskom rječniku i ne znamo iz kojeg je hiljadugodišnjeg kulturnog kanala doplivao na divljačke obale naše, već ga molimo da potraži u rječniku talijanskog jezika najpodesnije ime za sebe, a naći će ga pod slovom F.

D. Z.

JEDNA USPOREDBA

Slučajno nam je došao do ruku mađarski list »Hirado«, koji izlazi u Velikom Bečkereku i u broju od 23 o. m. čitamo ovu vijest: »Djakovački rimokatolički biskup dozvolio je da se po čitavom Sremu može upotrebiti mađarski jezik kako u propovijedima tako i u vjerskoj nastavi«.

Ova sama po sebi normalna pojava mora da pobudi našu pažnju i da nas navede da se sjetimo žalosna crkvena politike, koja se vodi u Julijskoj Krajini. Kad se uoči i ova spomenuta činjenica ne dodje li čovjek u kušnju pa da se zapita jesu li zaista djakovački biskup i recimo onaj nesretni gorički Sirotti prelazi jedne te iste crkvene zajednice? Ovoj usporedbi ne treba daljnje komentara.

KAJ BI BILO ZANIMIVO VEDETI IZ ITALIJE?

Ljubljana, novembra. — Italijanski fašizam se zelo rad ponaša z raznim številkami, statistikami in sličnim pri dokazovanju svojih usehov. Toda številke same ne povedo vsega in tudi razlage k njim se dajo različno prikrojiti. Ni vseeno če delavec pri gradnji 100 km dolge ceste služijo po 5 lir na uro, ali 1,20, in tudi ni vseeno, če so morali delati le za hrano. Statistika pa vendar pokaže, da je zgrajene 100 km nove ceste in fašizem poveže teh 100 km še v venec svoje samohvale.

Toda ena stvar je, o kateri italijanski fašizem zelo rad molči, ena stvar o kateri namreč ni bilo tudi ob desetletnici niti ene številke. To je o porastu premoženja fašističnih mogotcev.

Znano je, da je padev v času fašizma skupni dohodek prebivalcev Italije na približno od 200 milijard na 68 in še več tu da so se znižale mezde za 30—40%. Znano je tudi, da se je povečalo premoženje fašističnih hijerarhov za ogromne odstotke.

Arnaldo Mussolini, Belloni, Benito, Giunta, Rossoni, Bottai, Balbo, Gentile, Volpi, Starace, itd. vsi so prišli danes skoro iz nič na milijonska premoženja.

O vsem tem statistike in fašistični tisk molče, ker je pač bolje tako. Misli, da ljudstvo verjame le ducejevim besedam. Toda čas bo odkril iz tajnih arhivov tudi to neznano poglavje za zgodovino diktature.

„Jajnine“

zlato naših hranil

VAS BREGI BODO PRIKLJUČILI OPATIJI

Reka, novembra, Vas Bregi ima 450 prebivalcev in spada zdaj pod občino Matulje. Kakor javljajo, jo hočejo odcepiti od te občine ter priključiti Opatiji. Vzrok temu je, da so Matulje oddaljene 5 km, Opatija pa 1 km.

NI DOBRO BITI PREVEČ PRIDEN!

Ljubljana, novembra. — To najnovije resnico je na svoji koži občutil Štemberger Franc iz Vrbovega pri Il. Bistrici, rekrut v italijanski vojski, ki se mu radi njegove prevelike pridnosti v rekrutovanju (odnesel je celo neko nagrado!) podaljšali vojaški rok za 6 mesecev.

ŠE O DEMOGRAFIČNI BITKI.

Trst, novembra. — V Trstu je društvo za zaščito dece in mater razpisalo več nagrad za nego otrok v starosti do 6 let. Prednost imajo matere, ki živijo v težkih življenjskih razmerah.

SKUPO PLAČENI OPĆINSKI ČINOVNICI

da vrše propagando i vrljedaju... Materija, novembra. Naša općina brojem svojih namještenika izgleda više kao općina jednog većeg grada, a ne kakva stvarni jest: općina sastavljena od nekoliko vrlo siromašnih čičkih sela. Ali naš počeštati i s njim njegovi namještenici, kojih imade 11, skaču na visoko. Da im nije do pravih interesa općine i nas općinara vidi se i po tom velikom broju namještenika koji su namješteni bez ikakve potrebe i koji ne vrše prave, općinske dužnosti — zašto bi uostalom morali raditi kad ih plaća općina. Za danas spomenut ćemo dvojicu takvih namještenika i to Stanka Marencij i Babuder Ivana koji je općinski sluga. Prvi je namješten samo zato da ide od sela do sela u našoj općini i da vrši propagandu među našim narodom, a ujedno i špionažu. On je takodjer dobio čast nekakvog učitelja za predvojničke tečajeve. Imali smo prilike vidjeti ponašanje ovog »delije« napram našim mladićima, koji su morali doći pred njega da ih vježba. Pri tom ih je nazivao sa takvim pogrdnim imenima, da smo se zgražali. U tom mu je poslu pomogao i ovaj drugi imenom Babuder Ivan koji je općinski sluga. Mi smo skromni pa im naglašujemo samo to da su, oni to čime su nazvali naše mladiće. Divimo se uostalom njihovim prostačkim izrazima jer po ovim izrazima vidimo da ih je morala mnogo izobraziti fašistička kultura, koju su spomenuta dvojica prigrlili i kojoj su se prodali. — (Općinar)

POŠILJAJTE NAROČNINO

Antifašistička akcija u Padovi i okolici

Trst, koncem novembra. Antifašistička akcija je u okolici Padove postajala u zadnje vrijeme sve jača. U Padovi i okolici šireni su antifašistički letci. Prije nekoliko mjeseci bila su podmetnuta dva velika požara — jedan u crkvi Sv. Rozalije, drugi u crkvi Sv. Petra. Redarstveni aparat traga je dulje vremena i pooštrenim mjerama da otkrije krivce ovih otvorenih i sve jačim proturežimskih akcija. Nedavno su uapšeni pod sumnjom, da su vršili ovu akciju dva čovjeka, trgovački putnik Paolo Fabiani i student Zaneanaro. Kako javljaju novine, uapšeni su priznali, da su oni bili među onima, koji su širili letke i podmetali požare. Naravno, da uapšenjem ove dvojice fašistička policija nije ugušila akciju nezadovoljstva i protesta, koji se svakim danom javljaju, a fašističke novine registriraju tek onda, kada se policija barem donekle pokaže na djelu.

VELIKI POŽAR U MATULJAMA.

Izgorjela općinska zgrada.

Rijeka, koncem novembra. U noći od 27 novembra izbio je u Matuljama u samoj općinskoj zgradi veliki požar tako da je bila potrebna brza intervencija vatrogasaca. Vatrogasci iz Opštine lokalizirali su požar istom nakon 2 sata napornog gašenja. Šteta se cijeni za sada po prilici na 20.000 lira. Koliko se moglo ustanoviti vatra je nastala pod samim krovom i odatle je zahvatila ostali dio zgrade. Vođi se istraga da se utvrdi kako je došlo do požara da li slučajno ili je moguće kakav drugi razlog po srijedi.

OPASNI POŽAR I U UDINAMA

Trst, koncem novembra. U Udinama je u noći od 28 novembra izbio veliki požar u skladištu sijena tvrtke Caccio. Vatrogascima, od kojih su dva teško ranjena, jedva je uspjelo ugasiti požar. Šteta iznosi oko 200.000 lira. Da požar nije na vrijeme ugašen, moglo je doći do veće katastrofe zbog obližnjeg tramvajskog spremišta, koga je vatra mogla svaki čas zahvatiti.

„Austrijanci; austrijske svinje...“

Tako je publika u jednom gradu »pozdravljala« nogometaše iz Trsta

U jednoj polemici koju tršćanski »Il Popolo di Trieste« vodi sa torinskom »La Stampa« povodom jedne nogometne utakmice u Casalu, »Il Popolo di Trieste« u svome broju od 22 novembra iznosi neobično interesantne podatke o napadajima talijanske publike u gradu Casale na igrače i vodstvo tršćanskog nogometnog kluba »Triestina«, koji je igrao u Casalu. »Il Popolo di Trieste« veli, da je publika nagovarala domaće igrače da prebiju Tršćanima koljena. Poslije utakmice publika se ponašala prema Tršćanima drsko i pljuvala na automobil, u kome su se nalazili Tršćani. Napadaji publike u Casalu bili su toliko kretenski i toliko neslani, piše »Il Popolo di Trieste«, da se zaista moramo da zapitamo, da li se nalazimo u dvanaestoj godini fašizma. Zaista je interesantno da se još uvijek tršćanski građani mogu da vriedjaju riječima: »Austrijanci, austrijske svinje«, kao što se deraja publika u Casalu na račun tršćanskih igrača, koji su krivi samo zbog toga, što se nisu dali pobijediti. Nije to prvi put, da publika u Casalu naziva Tršćane Austrijancima. Situacija poslije posljednje utakmice bila je takva, da tršćanski igrači nisu smjeli da izadju iz kabine za svlačenje. Funkcioneri tršćanskog kluba bili su napadnuti prostačkim riječima i pogrđama i uzalud se »La Stampa« trudi da dokaže, da mi neumjesno pretjerujemo.

SITNE VIJESTI

— V Idrji so tatovi vdrli v trgovino sadja, katere lastnica je Jospina Novak, doma iz Ljubljane. Odnegli so vse, kar jim je prišlo pod roko, nazadnje pa so trgovino še zažgali.

— Aretiran je bil v Gorici Franc Šemrl, star 29 let, iz Idrje, ker je prekršil policijski opomin kvesture v Firenci.

— V tržaški bolnišnici je umrla dve leti stara Eida Versič od Sv. Ivana. Ko se je igrala blizu ognjišča, se ji je vnelo krilo in otrok se je nevarno ožgal.

— Avtomobil je povozil v Trstu 62 letno Ano Kocjančič, ko je šla čez Garibaldijev trg. Prepeljali so jo v bolnišnico. Poškodbe so zelo nevarne.

— V Logu čez Sočo je 35 letna Jospina Kavs opravljala v kuhinji domača dela. V kuhinjo je stopil nek deček. S stene je vzel lovsko puško in se začel z njo igrati. Puška se je sprožila in strel je smrtonavno zadela nesrečno ženo. Prepeljali so jo sicer v Gorico, toda zdravniška pomoč je bila zaman.

— Sud je na Rijeci prije par dana osudio sedam naših seljakinja i seljaka iz Istre na veće globe. Njima je prije toga provedena premetačina u kućama i navodno ustanovljeno, da su kriomčarili iz riječke slobodne zone kavu i šećer.

— Na devet mjesecj zatvora osuđen je na Rijeci radnik Trejsan zbog toga, jer da je u jednoj gostionij uvriedio nekog fašističkog milicionera, kad ga je ovaj u jednoj gostionij pozvao da se legitimira

GLAVNI OBRISI DELOVANJA ORGANIZIRANE EMIGRACIJE V PRVEM DVOMESEČJU PO EMIGRANTSKEM KONGRESU V LJUBLJANI SEJA ZVEZNEGA DIREKTORIJA V ZAGREBU

Dne 19 novembra t. l. po Rapalskem dnevu v vseh emigrantskih centrih ter skora v vsakem količakaj važnejšem centru države se je sestala v Zagrebu na pretresanje emigrantskih problemov direktorij zvezne emigrantskih organizacij iz Julijske Krajine.

Zvezni predsednik je moral pri otvoritvi zasedanja emigrantskega direktorija ugotoviti

nele razveseljiv porast

emigrantskega pokreta že v kratkem razdoblju od poslednjega emigrantskega pokreta, ampak tudi

veliko naraščanje dela

v celotni emigrantski upravi, bodisi pri ožjem zveznem vodstvu

kot tudi pri posameznih zveznih odsekih.

Direktorij sam je pa ugotovil, da zahtevata kopičenje emigrantskih problemov ter napetost politične situacije pogostejše zasedanje vrhovnega emigrantskega foruma.

Letošnji sistematično organizirani Rapalski dan predvsem v slovenskih in hrvaških delih države, kakor tudi v precejšnji meri po južnih srbskih pokrajinah Jugoslavije je bil podvržen objektivni presoji od strani direktorija bodisi v tehnički izvedbi od strani emigrantskih in drugih organizacij, bodisi v svojih efektih na domačo jugoslovansko ter inozemno javnost.

IZRAZ DOSTOJANSTVA IN DOSTOJNOSTI NA RAPALSKIH PRIREDITVAH.

Vse emigrantske organizacije so se disciplinirano držale navodil oblasti, katere so omejile Rapalske spominske slavnosti samo na zaprte prostore ter še te v ozke meje resnih predavanj in akademij brez kakih ostrejših vzvikov proti glavnim vodčim fašistovskim osebnostim, krivim strašnega tlačanja našega naroda v Julijski Krajini. Emigracija je tudi potrpežljivo prenesla popolno omejitve poročanja v časopisju.

Celotna organizirana emigracija iz Julijske Krajine ter tudi ostale jugoslovanske organizacije so na nešteti rapalskih prireditvah dobro zavedale svoje dolžnosti. Zato su stotine rapalskih prireditev po celi državi izpadle v najlepšem redu in dostojanstvenem protestu proti fašističnemu nasilju nad jugoslovansko manjšino v Julijski Krajini. Rapalske prireditve v Zagrebu, Ljubljani, Beogradu, po vseh provincijalnih centrih so bile tudi najjasnejši dokaz solidarnosti vseh Jugoslovancev, Slovencev, Hrvatov in Srbov z usudo naših bratov onstran italijanske meje.

SOGLAŠANJE CELOTNE EMIGRACIJE Z ZVEZNIH PREDSEDNIKOM

Ker se je celoten italijanski tisk, na migljaj in po navodilu fašistične vlade, vrzel predvsem s prostačkim napadi na zveznega emigrantskega predsednika dra I. M. Čoka, mu je zvezni emigrantski direktorij izrazil svoje popolno soglašanje z njegovimi izjavami na beogradski rapalski prireditvi na kateri je zvezni predsednik odrekal italijanski fašistični vladi rudi njenega verolomnega nečloveškega postopanja pravico upravljanja nad jugoslovanskim narodom v Julijski Krajini.

Zvezni direktorij, sestavljen iz delegatov posameznih emigrantskih organizacij ter pročelnikov posameznih odsekov odobrava v polnosti zahteve dr. Čoka po reviziji sedanjih mej v Julijski Krajini ter njihovo novo začrtanje na podlagi narodnostnega principa. Celotna emigracija soglaša s svojim predsednikom dr. Čokom v zahtevi: Revizija onih krivičnih določb rapalske pogodbe ki prisloja šeststično jugoslovenov italijanski državi, ki jih upravlja na popolnoma brezpraven način.

Zvezni direktorij izraža zahvalo ogromni večini emigrantskih ter tudi drugih jugoslovanskih organizacij, zlasti pa svojem organizatorno-propagandnem odseku na prireditvi mirnega in dostojanstvenega rapalskega protesta po celi državi.

NEPROSTOVOLJNE ZASLUGE FAŠISTIČNEGA TISKA ZA NAŠO PROPAGANDO

Česar ni mogla objeti organizirana propaganda emigracije, je pa dosegel v svojih izpadih celotni fašistični tisk. Organizirana emigracija iz Julijske Krajine sicer ne more izreči zahvale fašističnem tisku, ki je s svojim napadanjem in zmerjanjem nehoti koristil potlačeni jugoslovanski manjšini v Julijski Krajini, ker je opozoril nanjo svetovno javno mnenje nemške, švicarske, angleške, američanske in druge časopise, da so na podlagi fašističnik izpadov pisali o vzrokih rapalske proslave v Jugoslaviji, to je o potrebi revizionizma ne samo na krivični fašistične politike ampak tudi v Julijski Krajini v zaščito tlačanih slovenskih in hrvaških množic pod fašističnim jarmom. Emigracija iz Julijske Krajine v Jugoslaviji upa, da bo tudi v bodoče fašistični tisk zvesto in pazljivo spremljal vsako protestno prireditve emigrantskih organizacij ter s svojim napadanjem delal propagando za našo stvar.

Zvezni direktorij je na koncu pretresa o rapalskih prireditvah naložil organizatorno-propagandnem odseku, da zbere vse podatke in poročila o letošnji prireditvi rapalskega dneva, da ugotovi vse dobre, pa tudi senčne strani letošnje tehnične izvršitve ter da za prihodnje začrta program še bolj sistematične, povsod prodirajoče organizacije rapalskega dneva.

POZRTVOVALNO IN INTENZIVNO DELO V VSEH ODSEKIH

Vrstila so se nato poročila posameznih odsekov:

Zastopnik organizatorno-propagandnega odseka je poleg izčrpnega poročila o organizaciji rapalskega dneva pojasnil na nekatera vprašanja posameznih članov direktorija, kako se je razvijala proslava rapalskega dneva na ljubljanski univerzi, kjer so zastopniki posameznih akademskih klubov zaslili tu pa tam iz okvirja rapalske prireditve ter izvršali deloma programska stališča svojih klubov. Zato pa ne zadeva krivda organizatorni odsek.

Pripravljanje rapalskega dneva je v veliki meri zajelo celotno delovno organizatornega odseka skoraj skozi mesec dni ter ni mogel zato izvršiti nekoliko perečih organizatorskih nalog. Kako veliko je bilo delo tega odseka priča dejstvo, da je bilo odposlano nad 600 okrožnic na vse kraje države.

Sedaj po rapalskem dnevu se bo bavil organizatorni odsek predvsem z ustvaritvijo edinstvene legitimacije za vsa emigrantska društva. Nekateri organizacije so namreč ostale brez legitimacij in zato potrebujejo čimprej nove enotne legitimacije. Pa tudi delo za list »Istra« sedaj koncem leta nalaga intenzivno propagando za naš tisk.

Statistični odsek

si je stavil za nalogo, da izvede do konca leta 1937 vsaj statistiko organiziranega emigrantskega članstva po vseh emigrantskih organizacijah. Je to sicer zelo zamudno delo katero se skraj vse organizacije že v veliki meri afro že ne popolnoma izvede. Koristi emigrantskega statističnega dela se zlasti v velikih centrih, tako na pr. v Zagrebu že kažejo. Emigrantske organizacije imajo na razne, tudi uradne zahteve, o beguncih in političnem zadržanju že na razpolago podatke, katerih ni bilo dosedaj nikjer mogoče dobiti. Član direktorija, ki je ob enem tudi član »Soče«-Maticе v Ljubljani je sporočil, da tudi v tej organizaciji ki edina še ni pričela izvrševati statistično delo, prodira pričanje o koristi statističnega dela ter se razblijnajo neutemeljeni pomisleki o kakem drugem kot zgolj emigrantsko-političnem značaju emigrantske statistike.

Pročelnik publicističnega odseka poročal je o načrtih in pripravah, ki jih je obravnaval odsek na par svojih sejah. Izvršeni so že neki prevodi antifašistične literature.

BROŠURA »NAŠI ONSTRAN MEJE« IN KOLEDARČEK »SOČA«

Ker je izšla ravno na rapalski dan po pobudi našega znanega manjšinskega delavca in emigrantskega tovariša dr. Čermelja ter po požrtvovalnem sodelovanju raznih drugih javnih delavcev v eni izmed stanovskih organizacij v Ljubljani izčrpana, lepo opremljena brošura »Naši onstran meje«, ki obravnava slovenske manjšine izven državnih mej, se je razpravljala možnost izdaje slične brošure v srbo-hrvaškem jeziku. Zvezni predsednik je omenil, da se podobna brošura v srbskem jeziku in cirilici že pripravlja za tisk. Po daljši debati se je pa prepustilo publicističnemu odseku, ki ima svoj sedež v Zagrebu, da izdela referat in brošuro primerno za hrvaški del države.

Na željo delavskih krogov iz Novega Sada se je pretresala tudi izdaja letošnjega koledarčka »Soča«. Ker so bile široke delavske in kmečke plasti našega naroda v Julijski Krajini navajene na obsežne koledarje »Danice«, Mohorjeve družbe in »Goriške Maticе«, so tudi v emigraciji širše delovne plasti emigracije začutile potrebo po namiznem, večjem koledarju, ki naj bi bil neke vrste poljudnega almanaha. Koledarček »Soča« pa po svoji odlični tehnični opremi in vsebini služi sijajno kot propagandno sredstvo zlasti med neemigrantskimi meščanskimi krogi Jugoslavije. Zato je direktorij naložil publicističnemu odseku, da v sporazumu s konsorcijem lista »Istra« izdela načrt za prihodnje leto o izdaji ljudskega, družinskega koledarja ter ob enem tudi majhnega, žepnega koledarčka, po tipu sedanjega, za estetično bolj razvajene, jugoslovanske kroge. Ta izvedba bo seveda zavisela precej od uspeha in razširjenosti, ki jo bo dosegel letošnji koledarček »Soča« med jugoslovansko javnostjo. Naloga vseh emigrantskih organizacij je, da ta uspeh zagotove in s tem dajo možnost bodočih emigrantskih knjižnih edicij.

ANONIMNA PROTIVATIKANSKA BROŠURA TER STALIŠČE EMIGRACIJE

Na vprašanje nekaterih članov direktorija je pojasni zvezni predsednik, da nima zvezno emigrantsko vodstvo ter sploh emigrantske organizacije nikake zveze z izdajo anonimne brošure pod psevdonimom Vigilans, ki je izšla leta 1932 v Splitu ter katere obtužuje sveto Stolicu zlasti pa sedanjega papeža Pija XI radi popušćanja napram fašističnim oblastem, ki rušijo vse kar je jugoslovanskega v katoliški cerkvi v Julijski Krajini. Organizirana emigracija se ne skriva za anonimnostjo, ampak na odkrit način žigosa vsakikrat v svojem glasilu »Istra«, na svojih zborovanjih in vsakoletnih kongresih postopanje fašistične vlade na cerkvenem polju ter nerazumljivo popušćanje Vatikana napram temu nasilju na cerkvenem polju

Zvezni socijalni odsek v okviru marljivega društva »Soča« pripravlja potom okrožnic ki bodo poslane te dni na vsa emigrantska društva potrebne materijal o številčnem stanju brezposelnih emigrantov, dalje pregled gotovega, sicer nezatnega, a škodljivega števila poklicnih delomrznežev, ki izrabljajo že itak pičle podporne fondе emigrantskih organizacij. Socijalni odsek pa boče tudi čimprej ugotoviti minimalne proračune socijalne akcije za glavne emigrantske centre, to je Zagreb, Ljubljano, Sušak in Maribor glede potrebnih najstromejših emigrantskih azilov in prehrane brezposelnih emigrantov preko zime. Le na podlagi ugotovitve točnega obsega in bede brezposlene emigrantske mase v teh glavnih centrih bo mogoče zvezni emigrantski upravi podvzeti potrebne mere.

POTREBA OSREDOTOČENJA KOLONIZACIJSKIH AKCIJ

Principijelno je zvezni direktorij sklenil usmeritev raznih kolonizacijskih akcij v enotnem kolonizacijskem centralnem odseku. V tej centralni ustanovi naj bi bili zastopani delegati vseh dosedanjih delujočih kolonizacijskih akcij. Vedno večje delo in naraščajoča kolonizacija sta povečali delo v toliki meri, da ga ni več zmogel vršiti ne samo gospodarsko-finančni odsek, ampak tudi ne več posamezne obstoječe kolonizacijske akcije. Pročelnik kolonizacijskega odseka je v peterih točkah razvil ogromno delo, ki čaka osrednji kolonizacijski odbor.

V gospodarsko-finančnem odseku se je na mesto pročelnika dr. Kajina, ki je bil službeno premeščen v Skopje, koptiral novi član g. Božo Semelić. Na eni izmed svojih bodočih sej si pa bo ta odsek razdelil funkcije in začrtal nadaljno svoje delovanje.

Na podlagi raznih neugodnih poročil iz vseh krajev, kjer je gostovala dramska družina »Istra«, nekdanji nastopajoča pod imenom »Soča«, tako na pr. na podlagi poročil iz Cella, Kočevja, Ljubljane, Zagreba itd. je zvezni emigrantski direktorij sklenil, da ne podeli tej dramski družini naprošeni protektorat. Ne zvezno emigrantsko vodstvo ter tudi ne emigrantske organizacije niso imele ter nimajo prav nikakih zvez z dramsko družino »Istra« ter zato ne sprejemajo nase nikakih obveznosti ki bi jih eventualno njena gostovanja kje povzročala. Poziva se dramska družina »Istra«, da takoj odloži svoj dosednji naziv, ter da si izbere drugega, ki nima nikake zveze ne z emigracijo in ne z Julijsko Krajino.

Organizirana emigracija bo prav rada podpirala vsako narodno-obrambno delo ter zastopa zato načelo, da se delo nobene izmed obstoječih narodno-obrambnih organizacij ne sme ustaviti, ampak le še bolj povečati in osredotočiti snemati posameznih sorodnih si organizacije. Želj zato, da »Brambor« v Ljubljani preneha svoje začetne težave in se razvija po vzoru svolega prednika »Jugoslovenske Maticе« v močno organizacijo.

POHVALNO DELO V OKVIRU MANJŠINSKIH KONGRESOV

Direktorij je hvaležen za delo, ki ga vršita zastopnika naše manjšine na manjšinskih kongresih. S svojo navzočnostjo na vodilnih mestih izvršujeta poleg sodelovanja v čisto teoretskih debatah tudi drugo, pozitivnejše delo za našo manjšino, ker zamoreta informirati na svojih mestih o položaju našega naroda v Italiji tudi one mednarodne kroge, katere bi bilo drugače nemogoče obvestiti. Klub različnem mišljenju glede načinov rešitve problema našega naroda v Julijski Krajini je organizirana emigracija iz Julijske Krajine v Jugoslaviji v svojih izjavah na zborovanjih ter v svojem glasilu »Istra« bila vodena po čustvih simpatijah in priznanja za njuno koristno delo, ne da bi se seveda vzdružala od objektivne kritike smeri in delovanja manjšinskega kongresa kot takega.

Direktorij je vzel na znanje, da ožje zvezno vodstvo rešuje vse društvene predloge, ki so bili take prirode, da jih ni mogel rešiti emigrantski kongres.

Z ozirom na razne kritike glede imena »Julijska Krajina« povdarja zvezni direktorij, da se je pričelo uporabljati to ime po daljšem studiju in izbiranju poznanih naših manjšinskih delavcev, ker nimamo za našo deželo v Italiji primernejšega naziva ter, ker je moralo staro ime Primorsko odpasti radi obstoja raznih drugih primorskih pokrajin v Jugoslaviji, a vsa druga obstoječa imena (Istra, itd.) ne objemajo celo našo zemljo in bi pomenila njihova aplikacija v kakem odločilnem trenutku za nas nevarno odpoved na kak del našega ozemlja v Italiji. Zato zvezni direktorij še dalje vztraja na rabljenju imena Julijska Krajina.

V krajih kjer je več članov zveznega direktorija, se imajo ti dogovoriti, kateri izmed njih ima zastopati zvezni direktorij na proslavah domačih jugoslovanskih organizacij.

Organizirana emigracija pozdravlja novo glasilo naših bratov emigrantov v južni Ameriki, tednik »Novi list«, ki nadomeštuje »Slovenski tednik«. Želi tovarišem emigrantom v južni Ameriki čim več uspeha na organizacijskem in publicističnem polju, da bodo tako tudi oni usposobljeni voditi borbo proti sedanjem nasilju v Julijski Krajini.

Iz tajništva zveznega emigrantskega direktorija.

OSIJEK ZA ISTRU

Veliki uspjeh Istarskog dana u Osijeku 26. XI.

U nedjelju dne 26. novembra podružnica Jugoslavenske Matice u Osijeku priredila je Istarski dan. Agilna podružnica Jugoslavenske Matice u Osijeku je povela među građanstvom jaku propagandu, da taj dan što bolje uspije u materijalnom i moralnom pogledu. Pretsjednik Matice u Osijeku g. Hinko Sirovatka, koji se već od svoje mladosti zanima za Istru, htio je Istarskim danom da osječko građanstvo zainteresuje ne samo za problem naše manjine u Juljskoj Krajini, već i da Osijek shvati i pomogne potpunije i jače izbjeglice iz zarobljenih krajeva. Zato je Jugoslavenska Matica u Osijeku odredila za taj dan sakupljanje doprinosa za pomoć istarskim emigrantima u Jugoslaviji i pozvala iz Zagreba dra. Frana Brnčića i Dragovana Šepića.

Već od rana jutra su rodoljubne osječke gospodje s mladim djevojkama sakupljale na ulicama i trgovima dobrovoljne doprinose za pomoć istarskim emigrantima i dijelile značke »za Istru«. U Narodnom kazalištu je bila priredjena svečana matineja, na kojoj su imali da uzmu riječ g. Hinko Sirovatka, g. dr. Fran Brnčić i g. Dragovan Šepić.

Medju brojnim slušateljstvom, koje je u nedjelju 26. novembra u 10 i po sati već počelo da napunjuje dvoranu Narodnog kazališta, bili su zastupnici Jadranske Straže, Jugoslovenskog Sokola, Narodne Odrane, Jugoslavenske Matice, društva »Istre« kao i najviši predstavnici vojnih i civilnih vlasti.

Matineju je otvorio pretsjednik podružnice Jugoslavenske Matice u Osijeku g. Hinko Sirovatka, koji je u kratkom, ali jezgrovitom i poletnom govoru objasnio značenje Istarskog dana i spomenuo svu nepravdu koju je našem narodu nanio Rapalski ugovor a pojačao neljubivi postupak fašizma protiv naše manjine u Italiji. G. Hinko Sirovatka je istakao u svom govoru potrebu jačeg i smišljenijeg rada za Istru i rekao da se u Jugoslaviji mora tako raditi, da naš narod u Istri osjeti da se na njega ne zaboravlja, već da se za njega duboko osjeća i radi. Govornik prikazuje lapidarnim riječima patnje našeg naroda u Istri i traži, da se ta protumanjinska politika Italije u Istri revidira. »Neka mi bude dozvoljeno, rekao je g. Hinko Sirovatka, da učinim jednu napomenu na adresu Italije, koja upinje danas sve sile, da u zajednici s Nijemcima, s Mađarima i s Bugarima prisili ostale države na reviziju mirovnih ugovora. Ta napomena glasi: po svim smo zakonima bolje i ljudske pravde mi oni, koji najpravednije diže zahtjev za revizijom nečuvenih prilika, pod kojima živi preko 600.000 Slavena u Italiji. Istom onda, kada bude provedena ova revizija, steći će Italija moralno pravo, da govori o pravdi, a mi joj sve dotle poričemo svako pravo da se stavlja u pozu sudije nad drugima«. Kraj svog govora je g. Sirovatka posvetio sjenama istarskih mučenika, koji su pali za slobodu svog naroda i uz burni aplaus dovršio svoj govor.

Dr. Fran Brnčić je na početku govora spomenuo sva svečana i službena obećanja najodgovornijih talijanskih političkih faktora, kojima se Italija obvezala pred našim narodom u Istri i pred svjetskom javnošću da će voditi politiku snosljivosti i razuma u Juljskoj Krajini. Ta obećanja nisu bila održana. Sve svoje obezbe je Italija pogazila i dala se da vodi jednu politiku istrebljenja Slavena u Istri. Ta politika nasilja međutim nije slomila naš narod i nije skršila njegov otpor i naš narod još vjeruje da će pobijediti njegovo pravo, da ima granicu na Soči. O pravednosti granice na Soči bio je uvjeren i sam Mazzini. Sadašnja Italija se bori protiv prirodnih i temeljnih prava našeg naroda. »Sila se diže protiv prirode, naglašava dr. Brnčić, uništava naš narod i naš jezik, raznaroduje našu djecu, ali klik naše djece mora biti onaj francuske mučenice Jeane d'Arc: »Les Anglais en Angleterre voila la paix!« Gosp. dr. Fran Brnčić govori dalje o zadacima Jugoslavenske Matice i o potrebi da se sva nacionalna društva zauzmiču za Istru kao i Jugoslavenska Matica, a čitavi narod u Jugoslaviji da osjeća za boli svoje istarske braće. Krajem govora dr. Brnčić ističe značenje naših mučenika i s toplim riječima se sjeća njihovih žrtava.

Iza odobravanja publike, koja je više puta prekinula govor dra. Brnčića, uzelo je riječ Dragovan Šepić da predaje o reviziji ugovora i našoj manjini pod Italijom. Označujući sadašnji revizionistički front predvođen Italijom, kao nepravedan, jer ne traži općenitu već djelomičnu reviziju ugovora, kao opasan za mir, jer ne isključuje rat kao sredstvo revizije. Predavač misli da je nemoguće provesti jednu doista pravednu reviziju u Evropi, koja ide sljedom Rima i Berlina. Svaka revizija u fašističkoj Evropi bila bi nužno provedena ratom, nužno bi služila tek apetitima velesila i nužno bi bila uzrokom novih nepravda. Potrebno je zato

isticati opasnost fašističke revizije, ali je isto tako nužno tražiti novu reviziju, koja bi morala uzeti u ispitivanje sve granice i sve ugovore, koja bi morala isključiti apsolutno rat kao sredstvo revizije i koju bi konačno morao da provede jedan jači međunarodni forum nego što je sadašnje Društvo naroda. Nasuprot zahtjevima fašističkog revizionizma mi moramo ukazivati na prethodnu potrebu da Italija, jedna od vodja tog revizionističkog fronta, dozvoli reviziju Rapalskog ugovora, koji je ne samo nepravedan već i opasan za mir na Jadranu. Posljedice tog ugovora su tragične. Položaj u koji je pala po tom ugovoru jugoslavenska manjina u Italiji je uslijed fašističke politike nesnosan. Predavač ulazi tada u analizu položaja naše manjine pod Italijom i de-

taljno obradjuje slijedeće točke 1. groblje slavenske kulture u Istri, 2. asimilaciona politika, 3. pauperizacija i kolonizacija Juljske Krajine, 4. fašistički teror i nasilje. Predavač se u svom dokumentovanom izlaganju zadržao podulje na procesu protiv Vladimira Gortana i na bazovičkim žrtvama. Kad se krajem govora sjetio žrtava fašističkog terora, koje opravdavaju zahtjev za revizijom postupka protiv naše manjine u Italiji, čitava sala je odgovorila na spomen palim mučenicima: Slava im!

Iza predavanja g. Dragovana Šepića, uzelo je ponovno riječ g. Hinko Sirovatka, koji se zahvalio slušateljstvu na pažnji i pozvao građanstvo grada Osijeka da se odlučnije i odanije zauzme za istarsku stvar. — Time je ova uspješna priredba završena.

RAPALSKI DAN U SLAVONSKOM BRODU

Lijepa i uspješna svečanost održana u Brodu, 19. novembra — Sudjelovanje građanstva iz Slav. i Bos. Broda

Naše glasilo »Istra« vrlo rijetko donosi po kakvi skroman dopis iz naše sredine. I ne treba se čuditi, kad znamo, da naše potpuno i prosvjetno društvo »Istra«, premda postoji ovdje već deset godina, veliku muk muči, da se uzdrži na životu. Ne možemo reći, da je to radi nesavjesnosti ovdje živućih Istrana i Primoraca, jer ovi čine velike napore i koliko mogu i znaju, svuda propagiraju naše ideje, svuda šire ljubav do naše nezaboravne rodne grude. Pravi i jedini uzrok tih naših nedaća je u tome, što je naše članstvo ogromnom većinom radništvo, koje u današnjoj krizi i besposlicij najgora strada i uz najbolju volju ne može, da posveti svome društvu onu pažnju, koju bi u svakom drugom slučaju vrlo rado i obilno pružilo. Najviše nas muči, što nemamo barem nekoliko naših inteligentata, koji bi mogli posvetiti društvu »Istra«, članovima i osobito mladini barem nedjeljno po nekoliko sati, za kojih bi se moglo gajiti u dušama najmlađih poznavanje Istre i Primorja i sve drugo potrebno, da ne zaboravimo, odakle smo došli i kud ćemo, se opet jednom sigurno vratiti.

Po prvi put je ove godine održan »Rapalski Dan« u većem opsegu. Društvo »Istra« organiziralo je ovu priredbu osobito i radi toga, što se je toga dana imala održati u Brodu n/S. sjednica saveznog emigrantskog direktorija. Na našu veliku žalost ta sjednica nije ovdje održana niti smo ikoga od vodja naše emigracije mogli toga dana imati u našoj sredini. Usprkos toga datum 19. novembra ostaje u nama neizbrisiv, jer smo na toj našoj priredbi vidjeli, da i građanstvo grada Broda vodi računa o našim mukama i da osjeća najveće simpatije za Istru i naš tamo zarobljeni narod.

U nedjelju 19. studena u 10 sati prije podne održana je komemorativna akademija. U zakazano doba bila je velika dvorana Kasine kao i galerija dupkom puna patriotskog građanstva Broda i Bos. Broda. Istrani su bili zastupani punobrojno. Svečanu akademiju otvorilo je HPD Martić iz Bos. Broda sa omiljelom pjesmom »Predobri Bože« od M. Brajše-Rašana. Društveni pretsjednik gosp. Benazić održao je komemorativno predavanje o Rapalskom ugovoru. Slijedile su deklamacije: »Ko to tapka?« od J. A. Kraljića, pa »Mojoj Istri« od R. Katalinić-Jeretova te »Pjesma pogaženih« od istog pjesnika. Sve su deklamacije bile dobro izvedene te su ostavile najdublji dojam. H. P. D. »Davor« otpjevalo je skladno »Istri« od M. Brajše-Rašana, a P. D. »Branko Radičević« otpjevalo je pjesmu »Pozdrav Domovini« od V. Novaka. Završna tačka programa je bila »Himna Družbe Sv. Cirila i Metoda za Istru« od M. Brajše-Rašana, koju je otpjevalo H. P. D. Martić uz buru odobravanja i gromke poklike Istri i našoj braći.

Naša kulturna kronika

NAŠI ONSTRAN MEJE

Poslije prikaza o ovoj vrijednoj publikaciji koju smo donijeli u prošlom broju, donosimo danas još i ovaj. Smatramo da nije na odmet ako se o knjizi kao što je ova: »Naši onstran meje« čuje još i ovo slovensko mišljenje — nešto opširnije — nego ono prvo, ali jednako pohvalno kako ova knjiga uostalom i zavedjuje. (UR.)

Kdor se je nekoliko pogledao u študij vprašanja narodnih manjina in v našem primeru vsaj površno pregledal boje, ki se vrše še vedno za naše obrobno ozemlje, mu ne bo težko ugotoviti, kako borna je naša publicistika v tej smeri že po obsegu samem in kako pogrešno temeljitih, trdnih osnovanih, našemu času in mišljenju odgovarajočih del, ki bi podala stvarno sliko položaja, nas same v borbi podprla, nepristranskemu razsojevalcu pa nudila neovržen dokaz upravičenosti naših zahtev. Potrebna so taka dela nam samim, ki se nas zadeva neposredno tiče, predvsem pa mladini, da se dobobra spozna z žalostnimi

Cio program je izveden na opće zadovoljstvo svih prisutnih, što se vidjelo po općem raspoloženju prisutnih koji su pljeskoma i oduševljenim poklicima davali oduška svojim osjećajima.

Društvo »Istra«, ponosno na takav lijepi uspjeh iz sveg srca se najtoplije zahvaljuje svima, koji su pomogli, da ta priredba tako sjajno uspije. Osobita hvala malim deklamatorima koji su nas do suza ganuli. Naročita hvala pripada i HPD Martić iz Bos. Broda, koje nije žalilo truda, da dodje u Brod n/S. Velika hvala i HPD Davor kao i P. D. Branko Radičević iz Slav. Broda, koji su mnogo zaslužni, da je ta naša prva javna priredba ovako imponantno izvedena. Na koncu zahvaljujemo i rodoljubivom građanstvu iz Slav. Broda, koje je i ovaj put vidno dokazalo, svoje simpatije i razumijevanje.

Zalimo samo, što se toga nije našao u Brodu n/S nijedan od naših vodja, koji bi nas svojim prisustvom bio u velike zadužio, a naša istarska srca i istarske nade barem u nekoliko osokolio.

RAPALSKI VEČER V VELENJU

Tudi letošnje leto je zbralo tukajšnje Sokolsko društvo zavedno občinstvo iz Velenja in okolice k žalnemu večeru ob priliki trinajstletnice nesrečnega Rapalla.

V uvodni besedi se je društveni prosvetar dotaknil nesrečnih datumov našega naroda kakor so si sedli časovne in to: koroskega plebiscita, Rapalske pogodbe in zločinov nad našim narodom, ki so tej krivični pogodbi morali neizogibno slediti in sicer žrtev Vladimirja Gortana, žrtve bazo-viških junakov in nešteto drugih krivic. Sledila je molitev: Zemljica naša jugoslovan-ska. Sokolski oktet je zapel »Morje Adrijansko« kateremu je sledila zborna recitacija: Iga Grudna »Mi smo minerji«. Mala deklica je deklamirala »Istri«, kateri le sledi zopet oktet z »Oj Doberdob«. Predavanje o Rapallu je v prvi luči pokazalo vse trpljenje primorskega naroda od okupacije do danes in vsa prizadevanja zapadnih sosedov, da bi se polastili še nadaljnega jugoslovan-skega ozemlja, ter usode, ki bi v tem slučaju doletela narod, ki danes uživa polno državljansko in človečansko svobodo v okrilju Jugoslavije. Globoko v srca navzočnih se je zarezala občuteno podana recitacija od K. Siroka: »Kako je bilo Tebi Marija pri srcu takrat...«

Zalni večer je zaključila živa slika, prikazujoč trpljenje našega ljudstva pod fašističnim bičem.

Soglasno je bilo mnenje občinstva, da je bil večer dosojna komemoracija krivične Rapalske pogodbe in da konačna zmag mora biti in bo na strani pravice.

črpati, kdor se zanima za naše vprašanje, obenem pa je lahko za vzgled, kako naj bi se taki problemi nadalje na poljudno znanstven način podajali občinstvu.

L. Lovor opisuje sočno in zanimivo mejo z Italijo, na nazoren, mladini lahko dostopen način vodi bravca po naši primorski in istrski pokrajini, našteva krajevne zanimivosti, gospodarske in socialne razmere, s katerimi se mora boriti naše po večini ubožno ljudstvo. Ne morem mu pritrčiti pri opisu komenskega Krasa, ki je po njem prava »puščava, vsa razgrizena po vrtačah, — škrapljah, med katerimi raste le tu pa tam grmovje ali kak šop trave. borna paša za maloštevilne ovce in koze«, ker je ta po knjigi prevzeti opis za Kras vendarle prehud in bi se ta zemlja le človeku, ki kamenja ni vaje, zdelo puščavska, a ima še vedno dosti zelenja in dosti lepote, ne glede na to, da o ovcah in kozah ni mogoče govoriti. Prav tako bi bilo bolje, če bi na goriških ulicah mest živahnega prometa, ki je tam vrvel pred leti, opazil zastoj in to nazorneje označil v sliki Trsta, ki je za Primorsko srce in pljuča, s katerimi bi moral dihati v svet. Enako bi bilo potrebno točneje označiti pomen Tržiča za naše ljudstvo, saj se je na tisoče našega delavstva stekalo v ladjednice in arzenal in je danes zlasti Spodnji Kras z redukcijo obratov obupno prizadet. Tudi bi ne bilo odveč, če bi pri omembi o izsuševanju Čepiškega jezera priomnil, da nameravajo Italijani pridobljeno zemljo razdeliti laškim priseljencem in tako zasadi v vzhodni Istri nov otok tujega življa. Saj je to prijer, kako skušajo razkosati kompaktnost Slovanov in umetno napraviti videz italijanstva novih pokrajin.

Temeljiti, s številkami in odstotki dokumentiran članek, ki ga je prispeval L. Kraški o narodnostnem razmerju v Primorju, je sicer v nekoliko težjem strokovnem jeziku, a priča, da izvajanja in izsledki znanstvenikov in univerze o jeziku ter njegovih posebnosti lahko služijo kot izvrsten, tehten, znanstveno neoporečen dokazni material nasproti naivnim, zaslepljenim, iz trte izvitim trditvam nasprotnikov, ki se na vse pretege mučijo, da bi sebe in svet prepričali o italijanskem značaju naših krajev. Kakor zemljepisno tako pripada ljudstvo po jeziku in duševni strukturi balkanskemu polotoku in je zahteva po neovirani zvezi z večinskim svobodnim delom naravna in povsem umiliva. Če so uradne, pa najsi bo to avstrijske ali zdaj še v hujši meri italijanske statistike, pokvarjale dejanski položaj, a pretežne slovenske večine izven območja mest vendar niso moglo zatajiti, je še manj ne more natančno in vestno preiskovanje jezika in njegovih narečij. In vrlu tega si je naš narod tam doli kljub bojem, ki jih je imel neprestano z Nemci in favoriziranimi Italijani, postavil nad vse častno narodno, kulturno, gospodarsko in politično organizacijo in je bil pripravjen ne le na obrambo in ohranitev svojih moči, marveč na pohod, da zavzame mesto, ki bi ga po svoji številnosti, prebujajoči se zavesti in žrtvah moral imeti. In ves ta razvoj, poln svežih sil, je bil nasilno na sredi pretrgan, za njim je prišlo delo uničevanja in sramotnega ponižanja, kakor ga riše P. Pavlovič. Po prvih velikih, pristno italijanskih obljubah neprestano pritrzovanje pravice, prepoved vsakršnega narodnega izživljanja, potujčevanja z vsemi sredstvi in metodami, ki se ni ustavilo niti pri cervki.

Dva prispevka obravnava Koroško, kjer je bil in je še boj s sistematičnimi, po načrtu pritisakajočimi Nemci, v neki meri pogubnejši, zlasti še, ker je tukaj opravka z velikim številom nezavednežev. M. Vinar opisuje vnanje lice in razmere. G. Brodnik pa zelo nazorno zgodovino narodnega gibanja in prebujanja, vnetega vseslovan-skega idealizma in misli, ki se je borila nasproti ozkosrčnosti malenkostne Ljubljane za vseslovenski program, za odcepitev od nemškega dela Koroške, pa prav v slovenskem središču ni našla opore in razumevanja, a je kljub temu gradila in trpela preganjanje. In težje je bilo delovanje v teh krajih še zaradi močne industrializacije in tujeskega prometa, ki je bil v prilog edino le Nemcem, dokler ni zadel vseh plebiscit, ki je odtrgal severni del našega naroda in ga prepustil skoraj samemu sebi.

Zanimivo in v tej zvezi novo je poglavje Goriškega o rabških Slovincih pri Monostru, ki so ostali pod Ogrsko, in o gradiščanskih Hrvatih v glavnem v avstrijski zvezni deželi Gradiščanski (Burgenland), ki jih je nad 70.000 in ki tvorijo skoraj živo vez, nekaj jezikovni koridor med Slovenci in Čehi. Saj segajo — sicer ne povsod enako gosto naseljeni in večkrat pretrgani z nemškimi in magjarskim prebivalstvom — do Bratislave. Zraven tega pa je v velikem delu teh v 16. stoletju priseljenih Hrvatov narodna zavest močna, imajo že par sto let svojo književnost in svoje pesnike in živahne narodne delavce, danes svoja društva in svoj list in tudi hrvaške šole, torej med vsemi, ki so izven mej, še najugodnejši položaj.

PRETPLATNICI LISTA

Vi koji ste u zaostatku sa plaćanjem UREDITE NA VRIJEME SVOJE ZAOSTATKE!

Pri kraju smo godine, kada UREDNI I VALJANI PRETPLATNICI VEĆ PODMIRUJU PRETPLATU ZA IDUĆU GODINU!

PRAVO DARILO!

Zla polnino pero
od Din 50.— dalje,
dilaška peresa
od Din 35.— dalje.

Popravlja peresa
vseh znamk:

A. PRELOG

LJUBLJANA — MARIJIN TRG
(vogal Wolfova)

V ilustracijo so knjigi dodani 3 zemljevidi in več lepih, nekaj celo redkih slik opisanih krajev.

Mislimo, da je izdanie te publikacije srečna zamisel in želimo, da bi ne ostala začetek brez nadaljevanja. Tudi v tem vprašanju, ki je tako dnevno in neprestalo ponavljano, se da najti zanimivost in utegne postati predmet resnega študija, kar bi že prej moralo biti, saj nas mora vsaka okrnitev neprestano boleti. Z novim načinom gledanja, ki bi stvari prišel veliko bolj do dna, bi imeli tudi v rokah argumente, ki jih nasprotniki ne morejo pokazati.

Breda Ščekova: „VIDIM VOZNIKA“

V ljubljanskem »Jutru« je izšla sledeča ocena o Bredji Ščekovi o priliki njene zbirke harmoniziranih pesmi. Oceno je napisal znani slovenski glazbenik g. Škerjanc, ki pravi:

V samozalbi, tiskana kot rokopis, je izšla v Trstu pravkar (z letnico 1934) zbirka 26 harmoniziranih ljudskih pesmi za mešani, moški in ženski zbor, ki jih je izdala v naših muzikalnih krogih že jako dobro znana slovenska skladateljica Breda Šček. V tej zbirki je združila zaslužna, posebno za našo primorsko narodno pesem nenadomestljiva avtorica, doslej pri nas vsaj še po večim neznan narodne pesmi ter jih spretno, kakor to ustreza njeni rutini in okusu, stavila za moški, ženski in mešani zbor. Harmonizacija je v glavnem posneta po ljudskem petju, ponckod pa je avtorica dodala melodijo umetnejšo podlago. V koliko le to upravičeno, je težko presojati, saj so odlični zbiratelji narodnega materiala uporabljali ponekod docela samovoljno harmonizacijo in z njo dosegali uprav velike efekte (Grieg!) Ščekovi ne gre odrekati okusa, znanja, spretnosti in predvsem tudi dobre, neumorne volje. Njene zbirke, ki se jim zdaj pridružuje še ta, se odlikujejo po avtentičnosti zapisanih melodij in po lahkem, vsakemu boljšemu zboru dostopnem stavu. Tudi ta zbirka je jako lično izdana, z naslovno sliko Toneta Kralja, ter stane 28 Din.

USPJEH DEMARINOVE KNJIGE.

U zagrebačkom »Obzoru« od 28. XI. izšla je odulja kritika poznatog pedagoškog djela g. Josipa Demarina: »Maternji jezik u savremenoj školi«. Kritiku je napisao uvaženi pedagoški radnik prof. dr. Vlado Petz. Kao i ostale ocjene koje smo dosada spomenuli (a nismo zabilježili sve) tako i ova »Obzorova« pokazuje, da je prof. Demarin svojom knjigom postigao neosporno značajan uspjeh i jednodušno laškava priznanja naših najkompetentnijih pedagoških kapaciteta.

GOVORE DA NISAN FIN

Svi mi govore da nisan fin, da nisan gospodin. Oči u gradu gledaju moje kolete, moje šiljare, brageše i jakete i merkaju kako je vezana moja kravata i vide, da moja kadina na uri ni od srebra ni zlata.

Te oštre oči vide, da mi je vajk pod nokton črno,

pak na me gledaju strno. Ča ljudi mi je reklo, da mi je govor prostl i grub i da ne spadan u društvo, nego na sramotni stub.

I da ne smin se približiti višljjoj kasti i bolje bi bilo, da gren ovce pasti.

Ma lipa gospodo moja, skužajte jenu besidu vi ste hi čuda rekli, ke više od moje vridu. U prostoj besidi je sve: ja san siromaški sin, srce je moje samo siromaštvom bogato, ko zavzoni u njemu, to je siromaško klatu. Od jutra do mraka, prez laži i straha duša mi piva pismu siromaha. Zato nis fin, ni gospodin.

Da san drugači, van bin bija draži, ne bite s namon za bankon sidili, duge kušelje vodili, litre pili i svitovali me lipo. čini se i laži i pokaži sve uno ča nisi. Ma kad bi miseci pasali, a ja bin doša tamo vi znate, na žicu, i vidija kroz žicu, priko, suze na licu, kako bi bilo, kad moji me ne bi poznali. Mate Balota.

JETIKA SE ŠIRI

Pregarja, novembra. Pred dnevi je občinski zdravnik ugotovil, da je preko 40 vlaščanov jetičnih. Vzrok razširjenja te zdravne bolezni je po njegovim ugotovitvi nezadostna in slaba prehrana ljudstva.

IZ SAVEZA EMIGRANTSKIH DRUŠTAVA

Na znanje svim emigrantima, koji se pismenim putem obraćaju Savezu

Savez Jugoslavenskih emigrantskih udruženja u Beogradu ovime daje na znanje svim emigrantima, koji se pismenim putem obraćaju Savezu za objašnjenja, za intervencije, ili u drugim stvarima, za koje žele dobiti pismeni odgovor, da svojim pismima

IZ EMIGRAN. UDRUŽENJA „ISTRA“ U SUŠAKU
Apel ženskog odbora za pripomoć izbjeglica. Sušak i Kastav. vrata su na koja ulaze danomice u Jugoslaviju prognanici, istarski izbjeglice, koji ostavljaju svoje domove, bježe pred terorom svojih novih gospodara. Sušak i Kastav s velikim razumijevanjem dočekuju te nesretnike, jer su i Sušaćani i Kastavci sami to prokušali za vrijeme dugogodišnje okupacije. Oni su očekujući slobodu trpili za nju i znadu što znači ropstvo i što znači biti slobodan. Stoga Sušaćani i Kastavci najbolje shvaćaju istarske izbjeglice, njihove jade, tegobe, njihovo duševno raspoloženje i njihovo očajno ekonomsko stanje. Dok Sušak i Kastav slave dan ujedinjenja, dotle 600.000 neoslobođenih Jugoslavena u Istri, Trstu, Gorici i Zadru mukotrpno čekaju...

Ali progonjeni bježe, a Istrani na Sušaku dočekuju ih, tieše ih, upućuju ih, pomažu, ali sredstva im ne dostaju, pa zato Ženski odbor za pripomoć izbjeglica Emigr. udruženja »Istra« i Jugoslavenske Matice u Sušaku apelira na rodoljubivo građanstvo Sušaka i ostalog Primorja da se prigodom proslave 1. decembra sjete svoje braće u ropstvu.

Ženski odbor za pripomoć izbjeglica.

PRIPRAVLJALNI ODBOR EMIGRANTSKEGA DRUŠTVA »SIMON GREGORIČIĆ« U VIDEM-KRŠKO.

Prisustvovali članovi svih nacionalnih organizacija u mjestu: Jad. Straže, Sokolske čete, Nar. knjižnice i Čitaonice J. M. S. Priredba je održana u školskoj dvorani, koja je bila dupkom puna. Upravitelj škole Stojković održao je vrlo lijepo predavanje o našoj braći u Istri, a učenik Lalić Ivan deklamovao je pjesmu »Mojoj Istri«. Tom zgodom sakupljena je svota od Din 69.50, koja je upućena Jug. Matici u Split. Uprava toplo zahvaljuje svim svojim ograncima, koji su pomenuli Rapallo i sjetili se svoje nevoljne braće.

*

Jugoslavenska Matica u Splitu održala je svoju plenarnu sjednicu dne 17. o. m. na kojoj je na prvom mjestu predsjednik spomenuo se bolnim riječima Rapalskoga dana, a zatim progovorio nekoliko toplih i osjećajnih riječi u pomen vrljednog člana i revnog odbornika blagopokojnog Dujma Mikaičića, koji je od osnutka Jug. Matice u Splitu pa sve do svoje smrti predano radio za visoke i humane ciljeve Jug. Matice. Svi prisutni odbornici popratili su ove bolne pomen-riječi usklikom »Slava Mikaičiću!« — Jug. Matica u Splitu je od svoje zadnje sjednice do 17. novembra izdala izbjeglicama iz Istre i Zadra u pripomoćima, potporama i obrocima kod Pučke kuhinje Din 5.683.— a većih potpora stradalnicima Din 6.000.— i još u prosvjetno-propagandističke svrhe Din 3.655, ukupno Din 15.338. Neka je ova ustanova, koja se jedina brine za našu nastradalu braću živo preporučena našim rodoljubima.

JUGOSLOVENSKI KLUB U DARGAVILLU.

Jugoslavenska matica u Splitu primila je od g. J. A. Tolića iz Dargavila (Dargaville) u Novoj Zelandiji pismo u kojemu joj g. Tolić javlja da se je u Dargavilu, uz pripomoć našeg Konzulata osnovao »Jugoslavenski društveni klub«. Osnutak jugoslavenskog društvenog kluba vrlo je povalan i njegova namjena plemenita je i rodoljubna. Jugoslavenska matica u Splitu već se je odazvala tom pozivu i otpremila novome klubu lijep broj knjiga, te iznosi sad i ovaj poziv na javu i preporuča rodoljubima da se siete ovog jugoslovenog društva u dalekoj tudnji. Za adresu je dostatno: Jugoslavenski društveni klub, Dargaville (New- Zealand).

NIKOLINJE ZA ISTARSKU DJECU U ZAGREBU

u dvorani u Bogovićevoj ulici

Kako je već javljeno, društvo »Istra«, Jugoslavenska Matica i Djački internat u Zagrebu priredjuju dne 8. decembra u 3 sata poslije podne u dvorani u Bogovićevoj ulici Nikolinje za istarsku djecu. Naročiti se odbor postarao da i naša djeca provedu jedan veselo dan i da budu na okupu svi mali Istrani sa svojim roditeljima iz cijelog Zagreba. Raspor je zanimljiv, a sveti Nikola sjetiti će se kojom poslasticom i one djece, čiji roditelji ne mogu da pošalju dar.

Svi emigranti, koji hoće obdariti svoju djecu, neka to učine preko našeg Svetog Nikole 8. decembra. Paketi se mogu predati do dana priredbe u kancelarijama društva »Istra«, Boškoviće-va 40 ili Jugoslavenske Matice, Samostanka 6 ili u Djačkom Internatu, Habdelićeva 1. Na dan proslave 8. decembra primati će se paketi od 10 sati ujutro do 2 sata poslije podne u dvorani u Bogovićevoj ulici br. 7. Za svaki takav paket dobro uvezan i sa čitljivom adresom plaća se 2 dinara za troškove manipulacije. Ko nema svoje djece, a želi obdariti djecu svojih znanaca, neka to učini također na ovoj priredbi. Pozivlju se također svi oni, koji mogu, da kod kuće pripravljenim ili kupljenim poslasticama ili novčanim darom pomognu, kako bi se tog dana razveselila srca i onog velikog broja naše istarske djece, čiji roditelji neće moći da im pošalju dar. Sve darove sa zahvalnošću primaju sve tri ustanove, koje ovu proslavu priredjuju.

Program Nikolinjske zabave je ovaj:

I dio: 1) Državna himna, pjeva mješoviti zbor Djačkog Internata; 2) J. A. Kraljić: Molitva male Istranke, deklamacija; 3) M. Brajša Rašan: Himna Družbe Sv. Cirila i Metoda, pjeva dječji zbor Djačkog Internata; 4) Gregorič: Domovini, deklamacija; 5) Velčić: Zakletva mladih Istrana, dialog; 6) M. Brajša-Rašan: Predobri Bože, pjeva mješoviti zbor Djačkog Internata. II. dio: 1) O. Krnić-Peleš: Sv. Nikola, deklamacija; 2) Nabožna adventska pjesma, pjeva dječji zbor Istrana iz osnovne škole; 3) Istarske narodne pjevkve, Originalna izvedba u dva glasa; 4) Dolazak Sv. Nikole; 5) Dijeljenje darova.

Istrani, dovedite svoju djecu 8. decembra u 3 sata poslije podne u dvoranu u Bogovićevoj ulici br. 7. Ulaz je za sve besplatan.

IZ OMLADINSKE SEKCIJE DRUŠTVA »ISTRA«.

Omladinska Sekcija društva »Istra« održat će u subotu dne 2. decembra u 8 sati navečer redoviti članski sastanak u društvenim prostorijama na kome će održati predavanje naš član Jože Vidmar o temi: Koroški plebiscit in Saint Germaina pogodba. Pozivaju se članovi da ovom sastanku u što većem broju prisustvuju.

Upozoravaju se ponovno članovi i prijatelji Sekcije na čajanju i Nikolinjsku zabavu koja će se održati u nedjelju 10. decembra u 4 sata popodne u društvenim prostorijama (Boškoviće-va 40). U interesu je članstva da ova prva zabava u ovoj sezoni što bolje uspije.

Idriječani in 60-letnica E. Gangla

Pretekle dni je praznovala vsa nacionalna javnost pomembno jubilej, 60 letnico vzgojitelja mladine, Sokola, borca, pesnika in pisatelja E. Gangla. Tudi mi ne moremo mimo tega jubileja človeka, ki je mnogo let deloval v naših krajih in ki se še vedno in ob vsaki priliki spominja z besedo in dejanjem, z vso svojo dušo, bolesti naše emigracije in trpljenja našega naroda onstran meje.

Zmed naše emigracije je posebna dolžnost naš Idriječanov da se ga prav posebno spominjamo in mu izkažemo svojo globoko hvaležnost za vse kar je storil za nas, in naše rodno mesto. Prišel je med nas, v našo dolino, med naše rudarje, vzgajal je dolga leta našo mladino in stal ob strani našim starišem. Dolga so bila leta njegovega življenja med nami, od 1903 pa do vojne, in zato je nemogoče na kratko oceniti vse njegovo delo, uspehe in rezultate in to tem manj, ker je tudi Idrija katero je ljubil in jo še danes ljubi, in ki ga je tudi sama ljubila kot lastnega sina, padla v tuje robstvo. Vsej naši mladini je utisnil v dušo in srce idejo nezlomljivega jugoslovanstva. Uzgojil je v nas ljubezen do vseh kotičkov naše lepe doline, ljubezen do ponižanih in teptanih, dal nam je vse kar je mogel in zato ga naša mladina ne more pozabiti.

Toda ni si pridobil samo mladine. Njegova ljubezen do naroda, do našega rudarja, njegova borbenost za pravice slednjega, njegov boj proti reakcionarnosti, njegovo delo za izboljšanje socialnega položaja našega delavstva in njegov brezkompromisen boj protiv nemštva v naši dolini, vse to ga je zblizalo tudi z našimi delavci rudarji ki so ga leta 1908 izvolili z ogromno večino za svojega zastopnika v kranjskem deželnem zboru.

Premajhno mu je bilo vse to polje dela in vsvarjanja. Stopil je tudi na prosvetno poprišče in Sokol je dobil odličnega delavca. Ustanovil je idrijsko sokolsko župo leta 1910, postal njen starosta, leta 1911 pa tudi starosta sokolskega društva v Idriji, ker je tudi pričela njegova sokolska literarna delavnost. Naše življenje, naš človek in naš kraj so mu bili ugoden teren za uspešnost in plodonosno delo.

Poleg našega mesta pa je živel predno je prišel k nam tudi kot učitelj v Budanjah na Vipavskem leta 1916 pa na Proseku, ker je ostal do italijanske zasedbe.

Pridružujemo se tudi mi vsem častilcem in mu izrekamo v lastnem in v imenu naših očetov, mater, bratov in sester, v imenu našega rudarja in naše doline svojo najglobbo zahvalo. Vse rojake in prijatelje pa vabimo da se udeležijo skromne proslave ki jo priredimo na dan sv. Barbare 4. decembra ob 20.30 v veliki dvorani Kazine v Ljubljani. Ob tej priliki bomo poklonili jubilaru, ob sodelovanju naših kulturnih delavcev, kip idrijskega rudarja, delo našega rojaka kademskega kiparja N. Pirnat-a. Ta kip naj ga opominja, da idrijski rudar ni pozabil nanj in da tudi on ne sme pozabiti na idrijskega rudarja.

Božić Lado

ANGELO JELČIĆ

pleskar, ličar in soboslikar
za stabe in pohištvo se rojakom
toplo priporoča

LJUBLJANA VII
ZG. ŠIŠKA — CELOVŠKA C. 65

UMRO LUKA BROLIH

PROFESOR BIVŠE GIMNAZIJE U PAZINU.

U Mariboru, gdje je služio na realnoj gimnaziji umro je nedavno profesor Luka Brolih. Profesor Luka Brolih Slovenac rodom iz Kranja (rodio se 1867) vezan je svojim nastavnim radom pazinske gimnazije. Njegova će smrt ožalostiti i mnoge bivše istarske diake koji su studirali u Pazinu kao i ostale Istrane koji su pokojnika poznavali. U Pazinu je pokojni prof. Brolih aktivno sudjelovao u nacionalno-kulturnom radu, nastojeći da i on pridonese svoj dio pridonjanju našega naroda u Istri. Poslije prevrata i uslijed talijanske okupacije profesor Brolih odselio se u Ljubljano, o odatle je bio dodijeljen u Maribor na realnu gimnaziju, gdje je i započeo nastavničku službu, prije nego je došao u Pazin. U Mariboru je od sada i još u jačoj mjeri razvio svoju aktivnost u narodnom i kulturnom pogledu, jer je aktivnost oduvijek još iz djačkog doba, bila njegova odlika.

ŠALJITE PRETPLATU!

PREDAVANJE U DRUŠTVU „ISTRA“

O NAŠOJ KOLONIZACIJI U JUŽNOJ SRBIJI

Na prošlom sastanku društva »Istra« (u subotu 25. o. mj.) održao je g. Zeljko Vižintin, pročelnik Saveznog kolonizacionog otdjela predavanje o našoj kolonizaciji u Južnoj Srbiji. Ovo zanimljivo predavanje pobudilo je razumljivi interes među zagrebačkim emigrantima. Predavanje gosp. Vižintina potrajalo je gotovo dva sata; u tom vremenu je predavač i uspio osvjetliti sa svih strana ovo vrlo važno gospodarsko pitanje. Prikazao je razloge kolonizacije i sve argumente koji govore u prilog koloniziranja napose. Zatim je specijalno prikazao našu koloniju u Dušanovcu, prilike u kojima se nalaze kolonisti, hrvatski i slovenski seljaci većinom iz Istre, te akciju koja je vodjena za njihovo koloniziranje. Svoja opažanja o životu naših kolonista ilustrirao je predavač sa nekoliko zgodnih skioptičkih slika.

PREDAVANJE U DRUŠTVU »TABOR« V LJUBLJANI

V četrtak dne 23. novembra t. l. je predavao na društvenom sastanku naš rojak g. dr. Vsevolod Branković o svojim vtisih, ki jih je prinesel iz Italije, od koder je pravkar dopotoval.

V lepih besedah nam je predavatelj orisal obupen položaj, v katerem se nahaja naše ljudstvo pod Italijo.

Številno navzoče članstvo je z zanimanjem sledilo lepim izvajanjem ter je ponovno podalo dokaz, da je z vsemi svojimi mislimi vedno pri svojih nesrečnih bratih in bo v danem trenutku znalo tudi žrtvovati za njihovo osvobodjenje.

PREDAVANJE V. K. J. P. A.

Dne 22. novembra t. l. je imel v Klubu jugoslov. akademikov iz Trsta, Gorice in Istre rojak dr. V. zelo zanimivo predavanje o današnjem položaju slovenskega naroda na Primorskem. V predavanju je g. predavatelj najprej podrobno orisal položaj primorske inteligence nato pa težke gospodarske prilike našega kmeta in delavca. Statistično je obdelal del Vipavske doline in podal nekatera naravnost presenetljiva dejstva. Tako n. pr. da ne more plačevati na Vipavskem 95 posto kmetij dolgovi in davkovi, nekatere pa ne zmorejo niti plačevanja obresti, da so v ajdovskem okraju tedensko 3 do 4 dražbe in dr. Ker so podatki izredne važnosti in jasno kažejo sliko slabega gospodarskega stanja našega ljudstva, jih bomo v eni prihodnjih številki posebej obdelali. — Po predavanju se je razvila koristna debata v kateri je predavatelj med drugim tudi izjavil, da gleda primorsko ljudstvo za zaupanjem na Jugoslavijo.

JUGO

Čuda lit' već nisan pravo jugo čuja, kako vrta i kuha u moru, kako šviče i mlati i vlada, valja vale visoke ka goru, podlokiva skase i mulje spod grada A ja bin se rado po jugu na more vrnuja.

Po jugu je more sasvin drugače, ni milo, ni glatko, ne smije se slatko svaken noven poznancu.

Po jugu more grmi, mlati i plače, tuče po bandah, priko brodi skače, oj, udri, more, i šumi sve jače, nivaž tužnu pismu meni izagnancu.

Kad tako prid zimu, more, si puno jada, sve biž od tebe, Ni viditi nideri gospodske kostime, ni fine kapeline, Sve ča je prisno, slabo i prez srca, sad od tebe zebe

I kad drvo od jarboli i pinuni puca Samo junaki kin delo ni parada, biju se s tobom, prez straha od vitra dažda i grada.

Sve su jahte se skrile, svih je športisti nestalo plaže su prazne, pusto i golo je žalo, Sad samo putuju mornarske bracerne, mučno prolaze kroz dažde i nevere.

Za malo palente za ridak šoldin riščaju na jugo, podnose grbin.

Kad jugo zakuha, more grede sve bliže visoko se diže, sve do vrtli dosiže, i meni postaje draže i milije kad šumi prez mira, i daž po njen lije, Kraj mora, i na moru ustaju tad samo njegovi

I ja bin rad biti sad s ocon na provi, da čujen mu glas, kako zapovida i psuje, Lip je život samo ontar, kad se prez straha žrtvuje.

Malinska Mate Balota.

PRETPLATNICI LISTA

Vi koji ste u zaostatku sa plaćanjem UREDITE NA VRIJEME SVOJE ZAOSTATKE!

Pri kraju smo godine, kada UREDNI I VALJANI PRETPLATNICI VEĆ PODMIRUJU PRETPLATU ZA IDUĆU GODINU!

AKCIJA ZA „NEOSLOBODJENU“ DALMACIJU

Ponovno jačanje dalmatinskog iredentizma

Proslava jedanaestogodišnjice fašističke revolucije obilježena je u Italiji iakom i sistematski vodjenom iredentističkom akcijom za »neoslobodjenu« Dalmaciju. Centralno vodstvo i direktive za ovu, po čitavoj Italiji razgranatu akciju, daje Udruženje za univerzalnost Rima, koje nije ništa drugo nego loše maskirana »Azione pro Dalmazia« u drugom izdanju. Firma je druga, ali su ljudi isti, cilj im je isti a i glasilo je ostalo ono staro, poznati imperijalistički i šovenski list »La Volontà D'Italia«.

Ta se akcija manifestirala u raznim skupštinama i priredbama, kojima su prisustvovali italijanski ratni dobrovoljci, članovi iredentističkog pokreta, fašističke organizacije. Program im se je sastojao u bučnim iredentističkim govorima, svečanim ceremonijama, pozdravnim telegramima Duce-u italijanskom kralju i sekretaru fašističke stranke Starace-u. U paradnim povorkama, koje su iza toga slijedile nošena je između ostalih i plava dalmatinska zastava. Iz »Volontà D'Italia« doznajemo da su se po gornjem receptu održale manifestacije u slijedećim mjestima: Ancona, Aquila, Assisi, Bari, Caltagirone, Caltoniseta, Canicci, Casale, Monferato, Carpi, Cassina, Castel del Piano, Toscano, Castelvetrano, Castrovillari, Catania, Cesano, Cividale, Cotignoli, Firenze, Gorica Ivre, Macerata, Mantova, Messina, Milano, Modena, Olevano Romano, Piacenza, Piombino, Porto Torres, Reggio Calabria, Rimini, Subiaco, Suzzari, Torino, Trento, Tripoli, Tunis, Udine, Bari i Galarate.

Ali propaganda za »neoslobodjenu« Dalmaciju ne ograničava se samo na tim ceremonijama, ona se provodi putem zajedničkih izleta i koncerata, plesova i sličnih

priredaba. Jedan takav izlet priredjen je na poznatom vojničkom groblju Redipuglia kod Gorice. Zatim su, sve u znaku jedanaestogodišnjice »marcie su Roma«, tršćanski iredentisti priredili veliku zabavu, na koju su došli i njihovi bolonjski drugovi i koji su na toj zabavi »osjetili svu ljepotu i svetu uzvišenost dalmatinske stvari«.

Ko zapravo stoji iza ove akcije i na koga pada sva odgovornost za ove ispade talijanskog imperijalizma lijepo vidimo u slijedećoj činjenici. U mjestu Altavilla Irpina, u blizini Avelina, posvećena je uz poznatu fašističku paradu zastava dalmatinskih iredentista i to u prisustvu pokrajinskog prefekta, predstavnika fašističke stranke, predsjednika avelinske općine, predsjednika Udruženja ratnih invalida i ratnih dobrovoljaca, državnog tužioca i mnogobrojnih članova »Azzura«. Nova zastava vijala se uporedo sa zastavama »Trogir« i »Krk«. Govorio je prof. Galdenzi, koji je najprije zahvalio prefektu na njegovom prisustvu, pa je zatim aludirajući na »provokacije«, koje da su se odigrale u Beogradu prilikom trinaestogodišnjice Rapalla, uz delirium oduševlješe mase ponovio zakletvu Mussoliniju.

U jednoj drugoj prilici prilikom otvaranja nove školske zgrade taj je isti Galdenzi održao učenicima imperijalistički govor o univerzalnosti Rima. Važno je zabilježiti, da je ovaj put bio prisutan i avelinski biskup.

Nanizali smo ovdje nekoliko događaja, koji su se odigrali u Italiji samo u par zadnjih tjedana. Mi te činjenice iznašamo bez komentara, jer one već i same po sebi previše jasno govore.

Fašizam pokapa parlamentarizam

Reformu ustava izglasati će posljednji parlament, koji će proizaći iz plebiscita u proljeće

U Italiji će se na proljeće ponovno vršiti »plebiscit«. Posljednji »plebiscit« vršio se, kako je poznato, u proljeće 1929. godine. Našoj je javnosti taj plebiscit ostao u krvavoj uspomeni po tome, što je on izazvao poznate dogodjaje u Istri, iza kojih je slijedila »egzemplarna i zastrašujuća kazna« — kako su Talijani tada govorili — smrt našeg mučenika Vladimira Gortana i osuda na trideset godina robije četvorice njegovih drugova.

Tada izabrani (!) »parlament« imao se raspustiti sada uskoro, jer mu je istekao rok, na koliko je bio biran. Jedanaesti decembra imao bi se sadašnji »parlament« sastati na kratko zasjedanje. U siječnju imao bi odobriti još proračun za godinu 1934—1935 i tada je njegova funkcija pri kraju. Slijedeći »parlament«, koji bi imao izaći iz »plebiscita« u proljeće, u martu ili početkom aprila bit će vrlo kratkoga vijeka — on će naime pokopati sam sebe i današnje ostatke talijanskog parlamentarizma time, što će, kad izglasa novi ustav, biti raspušten. Taj novi ustav izradit će veliko fašističko vijeće. Zakonodavna vlast prenijet će se tada na nove fašističke zakonodavne ustanove, čime će Italija postati potpuno fašistička država — novi tip države.

Novi plebiscit, koji bi imao uostalom biti posljednji, »da se tako ukloni i posljednja

fikcija kao da narod preko svog predstavništva odlučuje svojom sudbinom«, bit će proveden po zakonu iz 1928. godine. Za cijelu zemlju postoji, kako je poznato, samo jedna lista, koju izradjuje veliko fašističko vijeće. Trinaest fašističkih sindikalnih saveza podnosj imena od 1200 svojih predstavnika od kojih veliko vijeće izabire jednu trećinu — 400 i unosi ih na kandidat-sku listu.

Ovaj put se broj zastupnika u »parlamentu« povisuje sa 400 na 600. Tih 200 kandidata više otpadat će na one fašističke organizacije, koje nisu ni u jednom sindikalnom savezu organizacija državnih namještenika, fašističkih učitelja, željezničara, talijanskih akademija, »Dante Alighieri«, organizacija bivših ratnika, invalida i t. d.

Kako je rečeno već, ovih 600 budućih poslanika imat će za zadatak samo da izglasaju novi reformirani ustav. Tako će Mussolini, pomoću takova parlamenta i takvih svojih »parlamentaraca« zadati konačni i zadnji formalni udarac parlamentarizmu u Italiji, ma da se inače moglo očekivati, da će reformu ustava »revolucionarni« fašizam iznesti eventualno mimo parlamenta — revolucionarno. Očito je Mussolinij postupajući protivno, »parlamentarno« htio biti ironičan i »velikodušan« prema parlamentarizmu, koji je suprotan fašističkom sistemu, i kojemu sada sprema pogreb.

TRGOVAČKO-SAOBRAĆAJNE PRILIKE TRSTA

Trst je zapostavljen i bez izgleda u poboljšanje

Sušački »Novi List« je nedavno donio ovaj članak:

Otkako je prošla aktuelnost pitanja o novim trgovačkim vezama sa Austrijom i Madžarskom, utišala se i javnost sa stalnim objavljivanjem mnogobrojnih pregleda za podizanje tršćanskog trgovinskog prometa, Trgovačko-industrijski krugovi ipak su budno pratili razvoj političko-privrednih kombinacija u srednjoj Evropi, i trgovačka kao i novinska kritika je sa svojim mišljenjem dodirnuła svaki najmanji događaj, koji bi imao uticati na tršćanske privredno-saobraćajne interese.

U koliko je sa pojedinim predlozima bila iscrpljena mogućnost trgovačko-saobraćajnih kombinacija za Trst pojavio se kod trgovačkih krugova nov predlog, prema kome bi se francuska kolonijalna roba za srednju Evropu imala uputiti preko Trsta. Taj predlog je stavio u svoje vrijeme tobože tršćanski francuski generalni konzul, Tršćanski trgovački krugovi navode sada razloge iz kojih bi bilo uputno prevoziti francusku kolonijalnu robu preko Trsta. Smatra se, da je put iz Bordeauxa preko Njemačke i onaj iz Marseille preko Švicarske i južne Njemačke suviše dugačak i skopčan sa većim troškovima, nego direktni put za Trst i odayde za centralnu Evropu. Trst bi želio da se sva trgovina između Francuske sa Čehoslovačkom, Austrijom, Madžarskom, pa i Jugoslavijom, razvija preko njegove luke.

Taj projekat, u koliko je postojao, ostao je neizvršen iz razumljivih političkih i pri-

vrednih razloga. Ti isti razlozi, pak, i danas već unaprijed onemogućuju svaki pokušaj, koji bi htio tim novim prometnim putem omesti korist francuskih luka i francuske trgovine.

Prilikom kongresa hotelijera, održanog u Opatiji, bilo je, između ostaloga, govora i o položaju Trsta, i upravnik jednog od tršćanskih hotela izložio je već poznate razloge o sve većoj krizi Trsta kao nekadašnjeg turističkog centra i o stalnom opadanju parobrodarskog prometa.

Tršćanske novine upotrebile su ovo izlaganje i ukazale na teškoće kojima je Trst izložen u slučaju da se sa nadležne strane ne obrati veća i pravednija pažnja na vitalne potrebe tršćanske luke. Rimu, pak, se predbacuje, da omalovažuje Trst, uređuje željeznički saobraćaj na njegovu štetu i dopušta da tršćanska parobrodarska društva gube pruge za Levant i ustupaju ih Veneciji i Genovi.

U parobrodarstvu, veli se, Trst je izgubio nekoliko direktnih linija za Egipt, Carigrad i krajnju Istok. Parobrodi na tim prugama saobraćaju ili između Geneve i pomenutih luka, ili moraju na polasku iz Trsta ticati čitav broj talijanskih luka, a prije svega Veneciju i Rijeku, tako da Trst potpuno gubi značaj centralne i izlazne luke.

Stagnacija prometa primjećuje se naročito u tršćanskom brodarstvu koje je prema posljednjim statističkim izvještajima spalo u svome saobraćaju za 193.474 tnc. prema septembru 1932. godine. Primjećuje se u posljednje vrijeme jedino živiji dovoz uglja

iz Engleske i ostalih prekomorskih zemalja za Trst i Tržić koje se dovodi u vezu sa potpuno iscrpljenim zalihama raznih industrijskih preduzeća u Trstu i okolini.

Promet morem osobito onaj, koji se odnosi na Levant, u posljednje vrijeme vidno opada i to osobito morem u tranzitu za Njemačku.

Taj promet većim dijelom prešao je u njemačke ruke, jer Nijemci svojim brodovima prevoze robu iz Levanta preko Hamburga u pojedina mjesta opredjeljenja jertinije nego što je podvoz iz Levanta do Trsta. Na taj način spao je tršćanski tranzit u voću i duhanu. Brodovi koji dolaze iz Levanta za Trst nemaju nikada punog tereta, a ponekada i vrlo male količine; dok brodovi koji održavaju redovne linije iz istih luka za Hamburg odlaze uvijek sa punim teretom.

Nije isključeno, da će njemačka konkurencija, vremenom, potisnuti iz Levanta tršćanska parobrodarska društva.

GLASOVI ŠTAMPE

POLJSKI LIST I POLOŽAJ NAŠE MANJINE

Povodom poznate debate u jugoslavenskom senatu prilikom ratifikacije jugoslavensko-talijanske konvencije o sredjivanju imovinskih prilika u Istri, uzeo je riječ i naš nacionalni borac senator dr. Dinko Trinajstić. Dr. Trinajstić iznio je u svom govoru svu pustoš i žalosnu bilancu talijanske vladavine nad Julijskom Krajinom od dana potpisivanja Rapalskog ugovora. Veliki poljski list »Kurier Poznanski« u broju od 4. novembra referirao je o tome te je pisao između ostaloga:

»U toku rasprave javio se za riječ senator Dinko Trinajstić, koji je izjavio da teškim srcem govori o ovoj stvari, jer ga to potsjeca na bolne trenutke. Pomsjetio je da je talijanska vlada paktom iz 1927. godine svečano zajamčila prava jugoslavenske manjine u Italiji.

Jugoslaveni u Italiji lišeni su ne samo političkih nego i čovječanskih prava. Žaloso je da se to dešava u državi, koja se hvali svojom dvjehiljadugodišnjom kulturom. 1927. god. Talijanima je bila potrebna pomoć Jugoslavije i zamjčili su svim Jugoslavcima u svojim granicama puna građanska prava. Medjutim vlada i crkvene vlasti gaze ova prava i svim načinima talijaniziraju jugoslavensku manjinu, uništavaju njihov duh i istrebljuju jugoslavenski jezik.

PISMO IZ TOMAJA.

V noći od nedelje do ponedjeljka od 5 do 6 novembra so tatovi obiskali pri nas karštiri vaši. Poskušali so vdreti v već hiš v Križu, Sepuljah, Tomaju in Godnjah. V nekaterih hišah so bili odgnani. V Tomaju so odnesli hlapcu posestnika Pupisa, po domače Popiševih, nove čevlje in obleko. Pri Tavčarju, po domače Matičkovich, so odnesli dva para čevljev in eno obleko. V Godnjah so odgnali enega prašiča in ga zaklali na polju med Tomajem in Godnjami. V več hišah so pobrali kuretino in razne gospodinske potrebščine kakor mast, moko, kavo, sladkor, olie in drugo.

NARUDŽBE ZA KALENDAR „SOČA“

prima uprava lista dnevno I u broju koji je razveseljiv i koji je jasan dokaz da je kalendar »Soča« postao ubrzo neobično popularan i raširen. Da udovolji svim narudžbama uprava je lista morala štampati novu nakladu, jer je prva ograničena naklada bila ubrzo razgrabljena. To je ujedno i razlog što dosad nismo mogli smjesta udovoljiti onim najnovijim pretplatnicima koji su vjerojatno nestropljivo očekivali da im se pošalje kalendar. Moćeli ih da uvaže ovu okolnost, možemo im sada javiti da ćemo uskoro početi otpremanjem kalendara iz ove nove naklade te da će i oni za koji dan primiti kalendar.

Novi pretplatnici i prijatelji, oni koji još nemaju kalendara »Soča« neka se požure s narudžbama da bi njihovoj želji mogli na vrijeme udovoljiti.

U FOND „ISTRE“

Ova rubrika nastavlja se i ove godine pod devizom:

»Da bi »Istra« izlazila svakog tjedna redovito u normalnom formatu.«

Bilježimo ova nova imena plemenitih darovatelja:

Društvo »Soča« Jesenico din 100.—
Ivo Klarić — Maribor din 10.—
U prošlom broju objavljeno din 28.121.35

Ukupno din 28.231.35